

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Mediakasvatus puheeksi päivähoitossa

Kettunen, Laura & Laakkonen, Laura

2012 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Mediakasvatus puheeksi päivähoitossa

Kettunen, Laura
Laakkonen, Laura
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2012

Kettunen, Laura & Laakkonen, Laura

Mediakasvatus puheeksi päivähoidossa

Vuosi 2012

Sivumäärä 72

Mediakasvatus ja sen toteuttaminen on melko uusi käsite päivähoidossa. Aihe on ajankohtainen, koska media on enenevässä määrin osana lasten arkea. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa kohdepäiväkodin henkilökunnalle tiedollista, taidollista ja asenteellista osaamista mediakasvatuksesta. Näihin tavoitteisiin pyrimme tuottamamme koulutuspaketin avulla. Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö.

Opinnäytetyön prosessi muodostui kyselystä, toiminnallisen osuuden suunnittelusta, toiminnallisesta osuudesta ja arvioinnista. Kysely tehtiin päiväkodissa ja se antoi tietoa mediakasvatuksen lähtötasosta. Kyselyn avulla halusimme saada selville toteutetaanko päiväkodissa mediakasvatusta, millä tavalla mediaan ja mediakasvatukseen suhtaudutaan, minkälaisiin arvoihin mediakasvatus pohjautuu ja kuinka tarpeelliseksi henkilökunta kokee mediakasvatuksen.

Kyselyn tuloksien pohjalta suunnittelimme koulutuspaketin, johon sisältyi neljä väittämää mediakasvatuksesta. Koulutuspaketin tarkoituksena oli herättää keskustelua ja mielipiteiden vaihtoa henkilökunnan välillä. Väittämät mahdollistavat keskustelun syntymisen, koska ne jakavat mielipiteitä ja yhtä oikeaa vastausta ei ole olemassa. Väittämien taustalle oli koottu teorial tietoa mediakasvatuksesta ja uutta tutkimustietoa aiheesta. Väittämästä syntyneen keskustelun jälkeen kerroimme teorial tietoa siihen liittyvästä aiheesta. Koulutuksen oli tarkoitus nostaa mediakasvatukseen liittyviä arvoja ja asenteita esiin, jotta syntyisi yhteinen linja mediakasvatuksen toteutukseen päiväkodissa. Koulutus toteutettiin hyvinkääläisessä päiväkodissa, henkilökunnan työillalla.

Koulutuksen jälkeen keräsimme henkilökunnalta palautetta koulutuspaketistamme palautekyselyllä ja ryhmähaastattelulla. Haastatteluun osallistui päiväkodin johtaja ja kaksi työntekijää. Purimme palautteen sisällönanalyysia käyttäen. Palautteen perusteella voimme todeta, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet täytyivät. Henkilökunta sai uusia tietoja ja taitoja mediakasvatuksen toteuttamiseen. Osa henkilökunnasta koki asenteidensa mediaa ja mediakasvatusta kohtaan muuttuneen positiivisempaan suuntaan. Saamamme palautteen perusteella uskomme, että koulutuspaketti on hyödynnettävissä yleisesti varhaiskasvatuksessa.

Asiasanat: mediakasvatus, media, päivähoito, arvot ja asenteet

Laura Kettunen & Laura Laakkonen

Year

2012

Pages 72

This study conducted was functional. The aim of using practice-based method was to give tools to professionals working in the field of day care. The topic of present study is current because media plays an increasingly important role in children's day to day life. The purpose of it was to create training materials in the field of media education for personnel involved in child day care services. The training material was designed to offer the personnel skills, knowledge and motivation to discuss media literacy with children.

The process of the study consisted of a survey as well as planning, execution and evaluation of the functional part of the study. First, a survey was carried out at a local kindergarten. Its results gave valuable insight in to the current situation in media education and attitudes towards it. Based on the survey results, a training package including four main statements was created. These four statements were chosen to inspire discussions about media education. The training package offered theoretical background in the main topics and, in addition, raised awareness of values and attitudes of the personnel. A training session was held in a local kindergarten.

Based on the feedback collected from the case study the training materials created met the goals set in the beginning. The feedback was collected in the form of interviews and questionnaire. Some members of personnel reported more positive attitudes towards media in general as well as media education after they had participated in the training and discussions. Therefore we believe that the training material created for this thesis can be used widely across the field of child day care.

Keywords: media education, media, day care, values, attitudes

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Aikaisemmat tutkimukset, opinnäytetyön tavoitteet ja menetelmät	7
2.1	Yhteys aiempiin tutkimuksiin	7
2.2	Opinnäytetyön tavoitteet	8
2.3	Toiminnallinen opinnäytetyö ja käytetyt tutkimusmenetelmät	11
2.3.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	11
2.3.2	Kysely	12
2.3.3	Sisällönanalyysi	12
2.3.4	Haastattelu	13
3	Media ja päivähoito	14
3.1	Media ja lapsen ominaiset tavat toimia	15
3.2	Median näkyvyys ja mahdollisuudet päivähoidossa	17
3.3	Arvot ja asenteet kotona, päivähoidossa ja mediakasvatuksen taustalla	18
4	Mediakasvatus	20
4.1	Mediataidot	21
4.2	Media lapsen eri kehitysvaiheissa	23
5	Median hyödyt ja haitat	25
5.1	Mediavälineet	26
5.2	Lapsi ja televisio	27
5.3	Digitaalisten pelien hyviä ja huonoja puolia	28
5.4	Mediasta aiheutuvat pelot	28
5.5	Suojelullinen näkökulma ja keskustelun merkitys mediakasvatuksessa	30
6	Opinnäytetyön vaiheiden ja toteutuksen arviointi	31
6.1	Kysely ja sen arviointi	32
6.2	Koulutuspaketin suunnittelu	34
6.3	Koulutuksen toteutus	36
6.4	Koulutuksen arviointi ja palaute	37
7	Pohdinta ja yhteenveto	40
	Lähteet	43
	Kuvio 1: Opinnäytetyö prosessi	46
	Taulukko 1: Kyselyn yhteenvetoa	47
	Taulukko 2: Palautekyselyn tulokset	47
	Liite 1: Kohdepäiväkodin kysely	48
	Liite 2: Koulutuspaketti	51
	Liite 3: Palautekysely ja - haastattelun runko	72

1 Johdanto

Tänä päivänä medially on keskeinen ja merkittävä rooli lasten elämässä. Jo ennen syntymää saadaan ensimmäinen kosketus mediaan esimerkiksi äänikokemusten kautta. Lapsista kasvaa kouluikään mennessä hyvin monipuolisia mediankäyttäjiä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6.) Lasten ja median suhteesta puhutaan usein negatiiviseen sävyyn. Puheeksi tulevat usein vain mediaan liittyvät riippuvuudet ja huonot vaikutukset. Edellä mainittuja toki esiintyy median maailmassa, mutta olisi hyvä korostaa myös mediaan liittyviä hyviä asioita. Esimerkkeinä voidaan mainita oivaltamisen ja oppimisen riemu, uusien asioiden löytäminen, luovuus ja ilo. Digitaalisten pelien pelaaminen kehittää avaruudellista ajattelua sekä kolmiulotteista hahmottamista. Mediaa ja erilaisia tietoverkkoja voidaan käyttää nykyistä enemmän osana oppimisympäristöä. Multimediaa soveltavassa oppimisympäristössä yhdistyy hyvin vahva elämyksellisyys ja tämä ruokkii motivaatiota uuden oppimisessa. Se mikä ilolla opitaan, ei unohdu! (Lehtipuu 2006, 13.)

Jokaisella ihmisellä ja jokaisella perheellä on omat arvonsa ja asenteensa. Myös mediaan suhtautuminen on lähtöisin juuri näistä arvoista. Perheillä on erilaisia tapoja käyttää mediaa ja olla tekemisissä median kanssa. Näin ollen lapsilla voi olla erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä mediasta, mutta myös päivähoidon henkilökunnalla on eriäviä arvoja ja asenteita median parissa toimimisesta. Heidän omat arvonsa heijastuvat mediakasvatuksen toteutukseen.

Olimme keväällä 2010 mukana Lapsen ja nuoren hyvä arki -hankkeessa. Toteutimme mediakasvatusaiheisen infoillan varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille kahteen kertaan. Kiinnostuimme aiheesta ja halusimme tehdä mediakasvatukseen liittyvän opinnäytetyön. Löysimme päiväkodin, joka kaipasi uutta tietoa mediakasvatuksesta. Pääsimme kyseiseen päiväkotiin harjoitteluun keväällä 2011. Harjoittelun aikana olimme mukana päivittämässä mediakasvatusta osaksi päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pidimme myös mediakasvatusaiheisen vanhempainillan harjoittelun aikana. Päiväkodin johtaja koki, että henkilökunta tarvitsisi uusia tietoja ja taitoja toteuttaakseen mediakasvatusta varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa päiväkodin henkilökunnalle tiedollista, taidollista ja asenteellista osaamista mediakasvatuksesta. Pyrimme tavoitteeseemme kartoittamalla ensin henkilökunnan tiedot, taidot ja asenteet mediakasvatuksesta kyselyn avulla. Kyselyn pohjalta suunnittelimme koulutuspaketin. Koulutuksen tarkoituksena oli saada henkilökunta keskustelemaan mediakasvatukseen liittyvistä arvoista ja asenteista sekä mediakasvatuksen tarpeellisuudesta päivähoidossa.

2 Aikaisemmat tutkimukset, opinnäytetyön tavoitteet ja menetelmät

Esittelemme tässä luvussa aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät mediakasvatukseen. Esittelemme myös opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ja suunnitelman, kuinka tavoitteisiin päästäisiin. Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Sen tueksi olemme käyttäneet tutkimusmenetelmiä. Käyttämämme menetelmät ovat kysely, sisällönanalyysi ja haastattelu.

2.1 Yhteys aiempiin tutkimuksiin

Mediakasvatuksen tutkiminen on noussut viime aikoina ajankohtaiseksi erilaisten mediamuotojen lisääntyttyä. Mediakasvatuksen tutkimus on kohdistunut Suomessa luokanopettajien ja lasten vanhempien näkemyksiin mediasta ja mediakasvatuksesta. Lastentarhanopettajien näkökulma mediaan ja mediakasvatukseen on jäänyt toistaiseksi melko vähälle huomiolle. Keränen (2010, 35) on tutkinut mediakasvatuskumppanuutta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen avulla selvitettiin, miten media näkyy perheiden arjessa ja kasvatuskumppanuudessa. Tutkimustulosten mukaan päiväkodin henkilökunnan ja perheen välinen keskustelu mediasta ja mediakasvatuksesta jää liian vähäiseksi. Mediakasvatusta käsittelevän vanhempainillan järjestämistä pidettiin tulosten mukaan hyvänä ideana. Vanhempainilta antaisi mahdollisuuden päästä keskustelemaan vanhempien kanssa kodin median käytöstä. Samalla voisi antaa informaatiota mediakasvatuksesta. Vuonna 2007 (Mustonen & Salokoski) on julkaistu katsaus tutkimuksista, jotka käsittelevät median vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Katsaus antoi meille tietoa median vaikutuksista lapsiin ja tätä tietoa pystyimme hyödyntämään työssämme.

Savolainen (2008) on tehnyt opinnäytetyön, jossa hän on tutkinut lastentarhanopettajien päiväkodeissa toteuttamaa mediakasvatusta. Hän on tutkinut, miksi lastentarhanopettajat toteuttavat mediakasvatusta ja minkälaisia kokemuksia heillä on mediakasvatuksen toteuttamisesta osana varhaiskasvatusta. Savolaisen (2008, 21-25) tutkimustulosten mukaan lastentarhanopettajat kokivat kielteisten vaikutusten vähentämisen ja median myönteisen hyödyntämisen tärkeimpinä osa-alueina mediakasvatuksessa. Tuloksista kävi ilmi, millä tavoin mediakasvatusta toteutetaan. Elokuvien katselu, sarjakuvien lukeminen, tietokoneohjelmien käyttö, musiikin kuuntelu, kirjojen lukeminen ja opettavien tietokonepelien pelaaminen olivat tapoja, joilla mediakasvatus tuli näkyväksi.

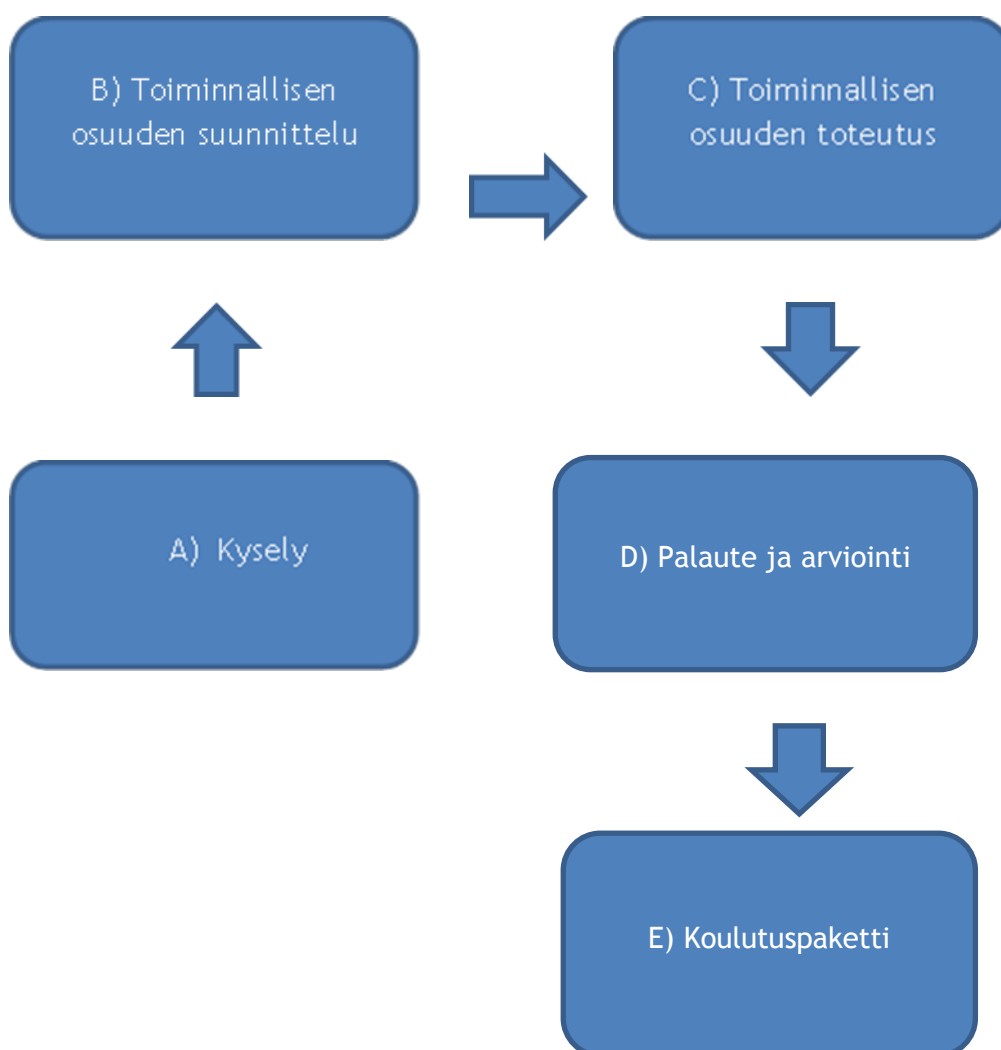
Vuonna 2009 on valmistunut myös Kantosen opinnäytetyö ”Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa”. Tutkimuksessa selvitettiin päiväkodin henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia mediakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen tärkeä lähtökohta oli selvittää, kuinka paljon kasvatus- ja hoitohenkilöstö tietää mediakasvatuksesta. Tuloksista selvisi, että osa henkilökunnasta tiesi jotakin mediakasvatuksesta, mutta moni oli jättänyt vastaamatta kyseiseen kysymykseen tai ei osannut selittää, mitä mediakasvatus on. Lähes kaikki tutkimukseen osal-

listuneista kokivat omien mediakasvatustaitojensa olevan ainakin vähän riittämättömät. (Kantonen 2009, 43-48.)

Vuonna 2011 on julkaistu Lasten mediabarometri, jossa on tutkittu suomalaisten 0-8-vuotiaiden lasten mediankäyttöä. Tutkimuksesta saimme tuoretta tietoa lasten median käytöstä. Mediabarometrin mukaan kaikista tutkimukseen osallistuneista 0-8-vuotiaista 85 % katsoi tv-ohjelmia tai kuvataallenteita. Alle vuoden ikäisistä lapsista tv-ohjelmia tai kuvataallenteita katsoi neljäsosa, yksivuotiaista jopa lähes kolmasosa, kaksivuotiaista ja sitä vanhemmista jo yli 90 %. Pelkästään tv-ohjelmia seurasi päivittäin 57 % kaikista lapsista ja 83 % seurasi tv-ohjelmia vähintään kerran viikossa. (Suoninen 2011, 17.) Mediabarometrin mukaan suosituimpia lasten katsomia ohjelmia olivat Pikku Kakkonen ja Muumit. 3-4-vuotiaiden tyttöjen ja poikien suosikkiohjelmia olivat muun muassa Late lammais, Palomies Sami, Puuha-Pete, Hauskat kotivideot, Dinojuna ja Richard Scarryn touhukas maailma. 7-8-vuotiaiden lasten suosikkiohjelmien joukosta löytyi paljon ohjelmia, jotka eivät olleet suunnatut tämän ikäisille. Salatut elämät nousivat esille monesti suosikkiohjelmista puhuttaessa. 7-8-vuotiaiden poikien ja tyttöjen suosikkiohjelmia olivat Simpsonit, Muumit, Hauskat kotivideot, Winx, Paavo Pesusieni, Tanssii tähtien kanssa, Hannah Montana, Bakugan, Avatar ja Galaxi. (Suoninen 2011, 20-21.)

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme tehtävänä oli tuottaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tiedollista, taidollista sekä asenteellista osaamista mediakasvatuksesta koulutuspaketin avulla. Tähän tavoitteeseen pyrimme pääsemään seuraavien opinnäytetyön vaiheiden avulla.

Kuvio 1: Opinnäytetyö prosessi

A) Toivomus kyselyn toteuttamisesta nousi työelämästä ja päiväkodin johtajalta. Kyselyn myötä saimme selville, miten kyselyyn osallistuneiden päiväkotien henkilökunta näkee mediakasvatuksen tarpeellisuuden. Kyselyn tuloksista voimme päätellä, miten työntekijät suhtautuvat mediakasvatukseen ja mikä on henkilökunnan lähtötilanne sen toteuttamiseksi. Kysely oli alkukartoitus, jonka avulla selvitimme koulutustarvetta ja koulutuksen sisältöön liittyviä toiveita. Kysely antoi pohjaa koulutuspaketin suunnittelulle.

Kyselyn tavoitteena oli etsiä vastauksia seuraavanlaisiin kysymyksiin.

- Minkälaista mediakasvatusta päiväkodissa tapahtuu.
- Miten siihen suhtaudutaan ja minkälaisiin arvoihin mediakasvatus pohjautuu.
- Kuinka tarpeelliseksi henkilökunta kokee mediakasvatuksen.

B) Suunnittelimme ja valmistimme toiminnallisen osuuden kyselyn tulosten perusteella eli teimme koulutuspaketin päiväkodin henkilökunnalle. Halusimme tuoda päivähoitoon välineitä ja keinoja toteuttaa mediakasvatusta. Koulutuksen tavoitteena oli synnyttää yhteistä arvokeskustelua mediakasvatukseen liittyvistä arvoista ja asenteista. Mediaan liittyvät arvot ja asenteet olisi hyvä nostaa esille ja keskustella niistä ennen mediakasvatuksen laajempaa toteuttamista päiväkodissa. Henkilökunnalla on varmasti erilaisia mediaan ja mediakasvatukseen liittyviä mielipiteitä. Näin ollen olisi tärkeää puhua niistä avoimesti. Kaikkien arvot ja asenteet eivät välttämättä ole samoja. Koulutuspaketin tarkoitus on toimia työkaluna henkilökunnan työllässä, jossa lähes koko henkilökunta on paikalla. Aineiston avulla voidaan syventyä keskustelemaan päiväkodin mediakasvatuksesta. Ajatuksenamme oli tehdä väittämäkortteja, joissa on nostettu esiin jokin mediaan liittyvä tilanne tai ajatus. Kokosimme jokaisen väittämän aiheesta asia- ja teoretietoa pohjaksi keskustelulle.

Väittämämme olivat:

- Lastenelokuvat ja -ohjelmat kuuluvat päiväkoteihin
- Alle kolmevuotias ei tarvitse mediakasvatusta
- Päiväkoti-ikäiselle olisi hyvä opettaa tietokoneen käsittelyä
- Tietokone- ja konsolipelit eivät kuulu päiväkoteihin

C) Pidimme koulutuksen päiväkodin henkilökunnalle. Koulutus tapahtui päiväkodin työllässä, jossa henkilökunta oli paikalla. Käytimme koulutuksessa suunnittelemaamme väittämiä. Väittämien tarkoituksena oli synnyttää keskustelua henkilökunnan keskuudessa ja saada työntekijät pohtimaan mediakasvatukseen liittyviä aiheita. Faktatiedot toivat pohjaa keskustelulle.

D) Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli herätellä päivähoitohenkilöstöä huomaamaan mediakasvatuksen tärkeys ja tuoda esiin uusia näkökulmia mediasta. Yhteisön eli päiväkodin kanssa tavoitteena oli saada koulutusta mediakasvatuksesta. Päiväkodin henkilökunnalla oli myös tarve saada tietoa ja vinkkejä mediakasvatuksen toteuttamiseen. Päiväkodissa on juuri päivitetty mediakasvatuksen osuutta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjaamisen myötä mediakasvatus tulee virallisesti osaksi toimintaa. Tavoitteena oli, että henkilökunta saisi koulutuksesta sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla he osaisivat toteuttaa mediakasvatusta päiväkodissa. Tarkoituksena oli pohtia arvoja ja asenteita, jotka liittyvät mediaan ja mediakasvatukseen. Koulutuspakettia ei ole sidottu vain yhteen päiväkotiin, se on tarkoitettu hyödynnettäväksi missä tahansa päiväkodissa.

Teimme itsearviointia ja arvion koulutuspaketista. Arvioimme, täyttyivätkö tavoitteemme koulutuspaketin suhteen. Haluamme nähdä oliko koulutuksemme rakenne hyvä ja herättääkö koulutuksemme toivottua keskustelua. Palautetta koulutuspaketin toimivuudesta ja tarpeellisuudesta keräsimme ryhmähaastattelulla koulutuksen jälkeen. Haastatteluun valittiin kolme

haastateltavaa, ja muilta koulutukseen osallistuneilta keräsimme palautteen kirjallisessa muodossa. Haastattelun avulla saimme arviointia koulutuspaketin toimivuudesta ja hyödyllisyydestä. Näin ollen voimme verrata henkilökunnan palautetta ja omaa arviointiamme tavoit-teisiin. Halusimme tietää, onnistuimmeko tehtävässämme, ja saivatko johtaja sekä päivä-koti sitä, mitä toivoivat.

E) Opinnäytetyömme tuloksena syntyi koulutuspaketti eli väline mediakasvatuksen puheeksi ottamiseksi päivähoidossa. Koulutuspaketti sai nimekseen Mediassa mukana (Liite 2). Ha-lusimme, että opinnäytetyöstämme jäisi jotain kättä pidempää varhaiskasvatuksen hyödyn-nettäväksi. Meillä oli valmis koulutusmateriaali, jota halusimme markkinoida eteenpäin. Lä-hetimme Mediassa mukana - materiaalin Metkaan (Mediakasvatuskeskus), Mediakasvatusseu-raan ja Mannerheimin lastensuojeluliitolle.

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö ja käytetyt tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle (Airaksinen & Vilkkä 2003, 9). Olemme käyttäneet tutki-musmenetelmiä toiminnallisen opinnäytetyön tueksi. Kysely toimi opinnäytetyössämme lähtö-tilanteen kartoittajana. Haastattelua käytimme toiminnallisen osuuden palautteen keruuseen. Palautetta keräsimme myös palautekyselyllä. Analysoimme saadun aineiston sisällönanalyysia käyttäen.

2.3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisella kentällä tapahtuvaa käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Se voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus. Se voi olla myös jonkin tapahtuman toteutus. Toiminnallisen opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen, käy-tännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu, ja sen tulisi osoittaa riittävää alan tietojen ja taitojen hallintaa. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 9-10.)

Toiminnallinen opinnäytetyömme oli koulutuksen suunnittelu ja toteutus päiväkodille. Opin-näytetyömme oli työelämälähtöinen, koska toive mediakasvatukseen liittyvästä opinnäytetyös-tä tuli kohdepäiväkodin johtajalta. Se oli myös käytännönläheinen, koska toteuttamaamme koulutukseen sisältyi keskustelua ja pohdintaa päiväkodin käytännöistä ja arvoista. Toiminnal-linen opinnäytetyömme on kompromissi omien resurssiemme, toimeksiantajan toiveiden, koh-deryhmän tarpeiden ja oppilaitoksen opinnäytetöitä koskevien vaatimusten välillä (Airaksinen & Vilkkä 2003, 56-57). Päädyimme tekemään toiminnallisen opinnäytetyön päiväkodista nous-seen tarpeen vuoksi. Päiväkodin henkilökunnalla oli tarve saada tietoa ja koulutusta me-

diakasvatukseen liittyvissä asioissa. Henkilökunnan opastaminen ja perehdyttäminen mediakasvatukseen oli myös päiväkodinjohtajan toive.

2.3.2 Kysely

Valitsimme kyselyn toiminnallisen opinnäytetyön tueksi, koska halusimme antaa koko päiväkodin henkilökunnalle mahdollisuuden osallistua ja kertoa mielipiteensä. Mediakasvatuksen toteuttaminen päiväkodin arjessa on koko henkilökunnan yhteinen asia ja näin ollen kaikkien kanta on tärkeä. Valitsimme kyselyn myös siksi, että saimme sen perusteella tietoon ne asiat, joihin henkilökunta toivoi uutta tietoa ja perehdyttämistä. Kyselyyn vastasi kaksi päiväkotia ja kohdepäiväkotia, koska halusimme saada kattavammin tietoa mediakasvatuksesta. Kyselyt olivat lähestulkoon samanlaiset. Kohdepäiväkodin kyselyssä oli lisäkysymyksenä toiveita koulutuksesta.

Kyselytutkimuksen hyötynä yleisesti on laaja tutkimusaineisto, jolla saadaan selville monia asioita. Kyselytutkimuksessa on mahdollista kerätä tutkimusaineisto suurelta määrältä vastajia. Tämä menetelmä säästää aikaa ja on näin ollen tehokas. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei lähtökohtana ole kyselyn vastausten vertailukelpoisuus vaan se, miten vastaukset suuntaavat tulevan tuotteen eli koulutuksen sisältöä (Airaksinen & Vilkkä 2003, 60), kuten meidän opinnäytetyössämme. Toteuttamamme kysely oli alkukartoitus päiväkotien lähtötilanteesta, jonka perusteella suunnittelimme ja valmistimme toiminnallisen osuutemme.

Kysely (Liite 1) toteutettiin Hyvinkäällä sijaitsevilla päiväkodeilla kesäkuussa 2011. Kysely toimitettiin paperikopiona kyseisten päiväkotien johtajille, jotka jakoivat kyselyt työntekijöille vastattaviksi. Toivoimme vastauksia myös johtajilta. Kyselyjä jaettiin yhteensä 36 kappaletta. Vastauksia saimme takaisin 14 kappaletta. Vastausprosentti oli 38,8 %. Vastausaikaa oli viikko. Tämän jälkeen noudimme kyselyt päiväkodeista. Analysoimme vastaukset ilman tietokoneavusteista analyysiohjelmaa, koska alle 50 havaintoyksikön analysoinnissa SPSS-ohjelmasta ei saada ohjelman tarjoamaa etua (Airaksinen & Vilkkä 2003, 62).

2.3.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla voidaan analysoida kirjoitettua ja suullista kommunikaatiota. Sen avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien merkityksiä, seurauksia sekä yhteyksiä. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21.) Analyysillä tarkoitetaan arkisia asioita, kuten esimerkiksi aineiston lukemista huolellisesti, tekstimateriaalin järjestelyä, sisällön ja rakenteiden erittelyä, jäsentämistä ja pohtimista. Analyysi voi olla myös sisällöllisen aineksen luokittelemista esimerkiksi erilaisten aiheiden ja teemojen perusteella. Tarkoituksena on

saada kirjavasta ja toisinaan runsaasta tekstistä selvää. Tavoite on kiteyttää haastattelujen tai kertomusten sisältöjä tai rakennetta ja tarkastella tutkimusongelmien kannalta keskeisten seikkojen esiintymistä ja ilmentymistä teksteissä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn aineiston tiivistämistä niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla tai ilmiöiden väliset suhteet tulevat esille. Menetelmän avulla voidaan tehdä havaintoja dokumenteista ja analysoida niitä. (Pietilä 1973; Burns & Grove 1997; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23.) Sisällönanalyysissa on olennaista, että tutkittavasta aineistosta erotellaan samanlaisuudet ja erilaisuudet (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23). Tutkimusten analysoinnin yhteydessä kuulee usein puhuttavan siitä, että aineistosta "nousee" jotain. On loogista, että tekstimassasta alkaa erottua ja jäädä mieleen usein toistuvia seikkoja, kun tekstejä lukee läpi useita kertoja. Aineistosta voi nousta erilaisia asioita kuitenkin vain tutkijan ajattelun avulla, ei itsestään. Aineistosta ei "nouse" mitään, jos sitä ei käydä perusteellisesti ja ajatuksen kanssa läpi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysiin päädyimme oman aineistomme laajuuden takia. Käytimme sisällönanalyysiä kyselyn tulosten ja ryhmähaastattelun purkamisessa. Tarkoituksenamme oli löytää kyselyn tuloksista yhtäläisyyksiä, joiden perusteella saisimme tietää henkilökunnan mielipiteet mediakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. Samanlaisuudet ja erilaisuudet olivat meille tärkeää tietoa. Tarkoituksenamme oli myös löytää kyselyjen vastauksista keskeisimmät seikat, jotka nousivat esille. Analysoimme huolellisesti kyselyn tulokset ja ryhmähaastattelusta saamamme palautteen.

2.3.4 Haastattelu

Haastattelu on ennalta suunniteltu vuorovaikutteinen keskustelutilanne, jonka avulla voidaan kerätä tietoa muun muassa haastateltavan asenteista jotain tiettyä asiaa kohtaan ja jostain asiasta saaduista kokemuksista. Haastattelut voidaan jakaa kolmeen erilaiseen ryhmään joita ovat lomake-, teema- ja avoin haastattelu. Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluna. Edellä mainitut haastattelutyyppit ja monet toteutustavat mahdollistavat haastattelujen monipuolisen käytön tutkimuksissa. (Vuorela 2005, 37.)

Keräsimme palautteen palautelomakkeen avulla suurimmalta osalta henkilökuntaa. Halusimme kuitenkin haastatella muutamaa henkilöä ja saada syvällisempää palautetta. Valitsimme menetelmäksemme ryhmähaastattelun, jotta saisimme useammalta henkilöltä palautteen kasvokkain. Saimme haastattelun perusteella palautetta opinnäytetyömme toiminnallisesta osuudesta. Oletimme, että haastattelun avulla nousee mahdollisesti esiin sellaisia asioita, joita emme olleet osanneet kysyä palautelomakkeella. Päiväkodin johtaja valitsi kolme haastateltavaa, ja tämä määrä tuntui meistä sopivalta. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006

mukaan ryhmähaastatteluun ei ole mielekästä valita kovin suurta joukkoa, koska silloin keskustelun tallentaminen olisi vaikeaa ja liian suuri määrä ihmisiä voisi mahdollisesti tyrehtyttää keskustelun. Haastattelijoita voi myös olla enemmän kuin yksi. Kaksi haastattelijaa voi onnistua saamaan haastattelutilanteesta rennomman ja virittää keskustelun monipuolisemmaksi. Ryhmähaastattelussa on etuna se, että sen avulla saadaan nopeasti tietoa monelta eri ihmiseltä samanaikaisesti. Ryhmän jäsenet voivat myös auttaa toisiaan muistamaan joitakin asioita, joita yksin haastattelussa oltaessa ei tulisi mieleen. Ryhmässä puhuminen on monessa tilanteessa rennompaa kuin ryhmä toimii sosiaalisena tukena.

Haastattelun käyttöön tutkimuksessa liittyy niin vahvuuksia kuin heikkouksiakin. Joustavuus ja suora vuorovaikutus haastateltavan kanssa on yksi haastattelun vahvuuksista. (Vuorela 2005, 42.) Suora kielellinen vuorovaikutus on myös haastattelutilanteessa suuri hyöty. Kielellinen vuorovaikutus tarjoaa mahdollisuuden kysyä haastateltavalta sellaisia kysymyksiä, joita ei olisi osattu suunnitella etukäteen. Haastattelukysymyksiä on myös mahdollisuus täydentää haastattelun yhteydessä. (Hirsjärvi & Remes 1995; Vuorela 2005, 42.) Haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus vastata kysymyksiin täysin omin sanoin ja hän voi näin ollen tuoda esille omia mielipiteitään keskusteltavasta asiasta. Vastausvaihtoehtoja ei ole aseteltu valmiiksi, vaan haastateltava vastaa siihen oman mielensä mukaan. Tämän takia vastaus on hyvin todenmukainen. (Hirsjärvi & Hurme 2001; Vuorela 2005, 42.) Omassa opinnäytetyössämme saimme paljon tietoa juuri haastateltavien omista mielipiteistä ja ne olivat palauutteen kannalta hyvin oleellisia.

Heikkoutena tai pikemminkin haasteena voidaan pitää haastattelijan taitoa haastatella. Haastattelukysymykset voivat olla haastavia asetella oikein. (Vuorela 2005, 42.) Haastattelukysymyksiä laadittaessa on muistettava, että kysymykset eivät saa johdatella millään tavalla, vaan haastateltavalle tulee antaa mahdollisuus vastata niihin oman mielipiteensä mukaisesti. Haastavaa on myös suunnitella kysymykset niin, että niistä saadaan vastauksina oleellinen tieto. (Hirsjärvi & Hurme 2001; Vuorela 2005, 42.) Haastavaa on myös saada haastattelutilanne mahdollisimman luontevaksi ja rennoksi. Jännitys tai outo tilanne voi vaikeuttaa haastateltavan oloa, jolloin haastattelutilanne ei välttämättä ole kaikille helppo. (Vuorela 2005, 42.) Haastattelutilanteemme oli hyvin rento, koska haastateltavat olivat meille entuudestaan tuttuja. Keskustelu lähti vauhdikkaasti käyntiin ja mielipiteitä tuotiin esille hyvin paljon.

3 Media ja päivähoito

Media on muodostunut olennaiseksi osaksi lasten arkea ja näin ollen media näkyy vahvasti päivähoidossa. Jokainen aikuinen on osaltaan mediakasvattaja. Juuri aikuiset mahdollistavat median saatavuuden ja läsnäolon kodeissa, päivähoidossa sekä kouluissa. Opettajien tehtävänä on kasvattaa lapsista, eli medioiden käyttäjistä, aktiivisia ja medioihin perehtyneitä kansa-

laisia. Mediakulttuuri voi toimia opettajan työn tukena. Hyödyntämällä mediavälineitä opetuksessa lapset voivat päästä uuteen kokemus- ja tietämysmaailmaan. (Kangassalo & Liukko 1998, 7-10.) Pohdittaessa mediaa päivähoidossa olisi hyvin tärkeää muistaa kasvatuskumppanuuden tärkeys. Lasten pääasiallinen median käyttö tapahtuu kotona, joten kasvatuskumppanuus on tärkeää mainita. Yksi osa mediakasvatusta on vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Kasvattajat voivat keskustella vanhempien kanssa lapsen median käytöstä ja sopia yhteisiä pelisääntöjä. Kun kasvatuskumppanuus on hyvällä pohjalla, kasvattaja voi tuoda vanhemmille esille omia näkökulmiaan ja mielipiteitään mediaan liittyvissä asioissa. (Savolainen 2008, 10.)

3.1 Media ja lapsen ominaiset tavat toimia

Lapsen ominaiset tavat toimia eli leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeeminen ovat tapoja, joiden avulla lapsi oppii ja tutkailee maailmaa. Lapsi oppii toiminnan avulla. Toiminta vahvistaa lapsen hyvinvointia, käsitystä hänestä itsestään ja lisää lapsen osallistumismahdollisuuksia. Kun lapsi pääsee toimimaan itselleen mielekkäällä tavalla, hän voi ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. Lapselle ominaisin toimintatavoin voidaan innostaa ja rohkaista lasta toimimaan ja oppimaan median parissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Lapselle leikki on luontainen tapa oppia ja kehittyä. Aikuisen on annettava lapsen leikille aikaa, välineitä ja tilaa. Leikkeihin lapset saavat aineksia kuulemastaan, näkemästään ja kokemastaan. Aiheita saadaan ympäröivästä maailmasta ja myös fantasiasta ja fiktiosta. Leikeissä lapset usein samaistuvat joihinkin hahmoihin, ja näiden roolileikkien avulla lapsi ilmaisee muun muassa tunteitaan sekä sosiaalisia suhteitaan. Esimerkiksi ulkona tai sisällä voidaan leikkiä roolileikkejä, jotka liittyvät median tuottamaan materiaaliin. Lapset voivat pukeutua samaan tyyliin kuin oma lempihahmo, ja näin mediaan liittyvä leikki on valmis. Kasvattajien olisi tärkeää havainnoida lasten leikkiä ja poimia sieltä informaatiota muun muassa emotionaalisesta hyvinvoinnista, lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä kiinnostuksen kohteista. Lapsille suunnitellun toiminnan rikastuttaminen lapsien omilla kiinnostuksen kohteilla tuo toimintaan lapsen oman näkökulman. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21.) Tänä päivänä monen lapsen leikki saa vaikutteita eri medioista. Lapsi saattaa ottaa mediasta suoria vaikutteita leikkiinsä tai vain yksityiskohtia jostakin elokuvasta tai ohjelmasta. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 12-13.)

Digitaaliset pelit ja niitä ympäröivä kulttuuri ovat kehittyneet viimeisen kolmen kymmenen vuoden aikana. Pelit ovat tulleet osaksi lasten leikkejä. Tietokonepelaaminen ei ole pelkästään syrjäyttänyt lasten kuvitteluleikkejä vaan tuonut leikkeihin virikkeitä. Digitaalisten pelien ja leikin raja on hämärtynyt. Enää pelit eivät ole vain kilpailua toisia vastaan vaan pelejä

pelataan yhdessä. Digitaalisten pelien ympärille on rakentunut myös lasten keskinäinen keskustelu- ja tiedonvaihtokulttuuri. Koodeja ja vihjeitä jakamalla lapset auttavat toisiaan etenemään peleissä. (Karimäki, 2007.)

Liikkuminen on terveen kasvun yksi peruslähtökohta. Lapsen liikkuminen sisältää elämyksiä, vauhtia, hengästymistä, uuden oppimista ja iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Media voi saada lapsen liikkumaan. Se ei ole pelkästään passivoiva ajan kuluttaja. Mediaesityksissä esiintyviä liikkeitä voidaan matkia, kokeilla ja hahmottaa omalla keholla. Esimerkiksi lasten kanssa voi liikkua samalla tavalla kuin erilaiset hahmot vaikkapa lastenelokuvassa liikkuvat. Tässä voi halutessaan käyttää musiikkia taustalla. Internetissä on myös tarjolla pelejä, joita ohjaillaan omalla liikkumisella. Tällaisessa toiminnassa koordinaatiokyky, tilan hahmottaminen ja tasapaino kehittyvät huomaamatta. (Henriksson ym. 2006, 10-11.) Media voi siis tarjota liikuntahetkiin sisältöä, välineitä ja työtapoja. Erilaiset digitaaliset pelit innostavat liikkumaan, mutta mistä tahansa lasten suosikkipeleistä voidaan ottaa vaikutteita liikkumiseen. Liikuntaan kannustavia lastenohjelmia on olemassa, kuten Ponzi ja Lazy Town. Media välittää paljon urheilua kotikatsomoihin ja lapset saattavat tv:n kautta saada kimmokkeen harrastukselle tai mieleiselle urheilulajille. (Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2007, 141.)

Lapselle on luontaista tutkia maailmaa avoimin mielin. Tänä päivänä media on luonteva osa tutkittavaa maailmaa. Media antaa mahdollisuuden opetella faktan ja fiktion erottamista sekä tiedonhallintaa ja hakua. Lasten kanssa voi tutkia eri mediasisältöjä. Voidaan tutkia esimerkiksi animaatioita, kuvakirjoja, elokuvaa tai mitä tahansa muuta mediasisältöä. Sisältöä voidaan avata miettimällä, mikä on esityksen tarkoitus, opetus tai mistä se kertoo. (Henriksson ym. 2006, 10.) Tutkimisen kohteeksi voidaan valita esimerkiksi aikakauslehti. Pienillä lapsilla lukeminen keskittyy visuaalisiin elementteihin, kuten kuviin, väreihin, tuttuihin hahmoihin, kirjaimiin ja merkkeihin. Lehdistä voidaan tutkia ja etsiä monenlaisia asioita, esimerkiksi löytyykö lehdestä oman nimen kirjaimet. Onko lehdessä mainoksia, tai löytyykö lehdestä tuttuja henkilöitä tai hahmoja. Yksi vaihtoehto on paneutua myös aikakauslehden valmistukseen. (Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2007, 143.)

Taiteellinen kokeminen on musiikin, tanssin, kuvallisen ilmaisun, draaman ja kädentaitojen toteuttamista. Taiteessa on mahdollisuus käyttää mielikuvitusta vapaasti. Sadusta voi tehdä totta ja todesta satua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23.) Taiteellisen kokemuksen avulla lapsi oppii kokeilemaan havaintojaan, kehittämään omaa ilmaisuaikaitaan ja rakentamaan kokonaisuuksia mediaesityksistä. Mediaesityksen pohjalta voidaan vaikka askarrella jokaiselle lapselle jokin hahmo. Hahmoilla on mahdollista tehdä esimerkiksi nukketheateriesitys. (Henriksson ym. 2006, 11.) Median avulla voidaan herätellä lasten luovuutta esiin. Tietokoneen piirto-ohjelmilla lapsi voi muunnella pelihahmoja tai tehdä muita taiteellisia luomuksia. Taiteellinen ja tekninen luovuus linkittyvät toisiinsa silloin, kun omia tuotoksia tuo-

daan esimerkiksi fanisivustoille tai kotisivuille. (Kangas 2007, 53.) Erilaiset mediat ovat tänä päivänä luonnollinen osa lapsen elämää. Media on läsnä lasten leikeissä, liikunnassa, tutkimuksissa sekä taiteessa. Media antaa kasvattajille paljon mahdollisuuksia, kun kasvattaja vain huomaa ja hyödyntää mahdollisuudet.

3.2 Median näkyvyys ja mahdollisuudet päivähoidossa

Media näkyy päivähoidossa monella eri tavalla. Päiväkotien toimintaan ovat perinteisesti kuuluneet sadut, kuvat ja leikit, joiden aiheet ovat mediaa tai mediasta. Kirjamedia on ollut perinteinen varhaiskasvatuksessa jo pitkään, mutta muuttunut mediaympäristö on tuonut satujen rinnalle muun muassa interaktiiviset cd-kirjat, sekä tietokone- ja konsolipelit. (Kupiainen 2007, 17-18.) Päivähoidossa media siis näkyy ja kuuluu myös lasten leikeissä. Mediaan liittyvän leikin taustalla on yleensä kuvaan, ääneen tai esitykseen perustuva kokemus, jota lapsi käsittelee leikin kautta. Media antaa monenlaisia virikkeitä ja ideoita lasten leikkeihin. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 16.) Lasten keskustelut liikkuvat median, useimmiten TV- ja videomaailman ympärillä. Lapset tarkastavat, mitä toiset ovat katsoneet tai aikoneet katsoa TV:stä. Toisinaan lapset kommentoivat ohjelmia. TV ja video muodostavat yhden tärkeimmistä osatekijöistä nykyajan lasten yhteisissä kokemuksissa. (Strandell 1995, 157.) Media on tekijä, joka voi lisätä yhteenkuuluvuutta ja tuoda kokemuksia lapsiryhmään kuulumisesta.

Tietoteknisten mahdollisuuksien käyttö kouluissa ja päiväkodeissa etsii vielä muotoaan. Lapset ovat innokkaita tutkimaan ympäristöään, ja tähän tieto- ja viestintäteknikka tarjoavat kiinnostavia mahdollisuuksia. Lapset ovat tekniikan käyttäjinä ennakkoluulottomia, ja heillä on edellytykset oppia teknisiä taitoja helposti ja luontevasti. (Kangassalo, Sommers-Piironen & Tanhua-Piironen 2005, 145-146.) Päivähoidon esiopetuksessa on koettu hyväksi, että tietokone on sijoitettu lapsiryhmän toimintatilaan, jolloin tietokone on käytettävissä lasten omaehtoiseen ja itseohjautuvaan käyttöön silloin, kun sitä tarvitaan. Toimitilassa vapaasti käytössä oleva tietokone houkuttaa lapsia ja seuraamaan toisia lapsia ja heidän työskentelyään, mikä mahdollistaa uudenlaisen vuorovaikutuksen. Aikuisen tulee kuitenkin pohtia, millainen oppimisympäristö lapsiryhmälle olisi kannustava ja paras mahdollinen. On myös muistettava, että aikuisen asenteet ja näkemykset sekä opetusmenetelmät oppimisympäristön lisäksi vaikuttavat lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja oppimisprosessin rakentumiseen. (Hietala, Ovaska, Sommers-Piironen, Tanhua-Piironen & Birkstedt 2005, 169.)

Tietokoneiden ja muiden mediavälineiden hallittu käyttö edellyttää aikuiselta suunnitelmallisuutta ja selkeää näkemystä välineen käyttötavoista. Mediavälineillä voidaan aktivoida lasten rikasta mielikuvitusmaailmaa ja antaa onnistumisen kokemuksia. Tietotekniset välineet ovat lapsille tärkeä yhtymäkohta kodin, päiväkodin ja koulun välillä. Päiväkodeissa tietokoneiden käyttö alkaa leikin ohessa ja koulussa siitä tulee hyödyllinen työkalu projekteissa ja muissa

töissä. Kun tietotekniset laitteet tulevat osaksi arkipäivää päivähoidossa ja koulussa, voivat lapset käyttää ja hyödyntää kotonakin tietokonetta monipuolisesti. (Hietala ym. 2005, 184.)

Ammattikasvattajien olisi tärkeää ottaa mediakasvatus puheeksi vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudessa yhteistyötä tekevät lapsen vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta. Lapsen mediakasvatus on siis vanhempien ja kasvattajien yhteinen vastuu. Arvot, vastuut ja näkemykset mediakasvatuksesta olisi tärkeää ottaa yhteiseen keskusteluun vanhempien ja myös kasvattajayhteisön kesken. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 22.) Niin sanottu mediapedagoginen viisaus on kasvattajan taitoa ymmärtää lasten päiväkotiin tuomat kokemukset mediasta. Lapsen kokemukset mediasta ja mediaan liittyvät lelut tulisi ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa. Lapsen kokemuksia voisi jälkeenpäin työstää pedagogisesti järkevällä tavalla. Esimerkiksi Pokemonin avulla voidaan tutkailla faktan ja fiktion eroa tai askarrella Pokemonien kaupunkeja. Mediailmioista saa halutessaan kokonaisia projekteja, jossa otetaan huomioon kasvatuksen eri alueet. Median aiheet voivat olla myös liikuntakasvatuksen runkona. Eräissä päiväkodeissa on tanssittu tähtien kanssa ja käytetty liikunnallisia digitaalisia pelejä, kuten tanssimattoa. Kaiken tämän perusteella voidaan sanoa, että median voi ottaa laajasti mukaan päiväkodin toimintaa. (Kupiainen 2007, 21.)

3.3 Arvot ja asenteet kotona, päivähoidossa ja mediakasvatuksen taustalla

Arvot ja asenteet olivat keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössämme, koska tavoitteenamme oli tuottaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tiedollista, taidollista ja asenteellista osaamista. Haluamme nostaa arvot esiin teoreettiseen viitekehykseen, koska arvot ovat asenteiden taustalla. Arvot liittyvät olennaisesta asenteellisen osaamisen tuottamiseen.

Maailmaa olisi hyvin vaikeaa ennakoida ilman asenteiden olemassa oloa, asenteet ovat päivittäin mukana ihmisen kaikessa toiminnassa. Asenteiden avulla tarkastellaan ympäristöä ja ohjataan omaa käyttäytymistä muun muassa sosiaalisissa tilanteissa. Niiden avulla myös jäsenetään erilaisia kokemuksia itselle mielekkääksi kokonaisuudeksi. Ihmisten asenteet ovat piilossa eikä niitä pysty mittaamaan suoraan. Ne voidaan nähdä vain seuraamalla ihmisten käyttäytymistä. (Erwin 2001, 9-12.) Asenteet syntyvät monella eri tavalla. Yksinkertaisimmalla tasolla asenne muodostuu informaation perusteella, joka saadaan jostakin tietystä kohteesta. Joukkotiedotusvälineillä on vaikutus asenteiden syntymisessä ja asenteita voi oppia muita havainnoimalla. Asenteita ja mielipiteitä voi myös vertailla muiden ihmisten kanssa ja tämä saattaa muuttaa omia asenteita. (Erwin 2001, 53-54.)

Asenteet on perinteisesti yhdistetty yksilön kehittämään melko yhtenäiseen ajattelu-, tuntemis-, ja toimintataipumukseen hänen suhtautuessaan johonkin tiettyyn asiaan. On ajateltu, että asenne liittyy ajatteluun, tunteisiin ja toimintaan. Uudemmissa tutkimuksissa asenne on

määritelty jonkin sellaisen kohteen arvioinniksi, josta yksilöllä on jokin käsitys. Tämä käsitys voi olla hyvinkin niukka ja epämääräinen. Asenne kohdistuu aina johonkin. Asenteilla on olemassa suunta ja voimakkuus. Ne voivat vaihdella myönteisistä kielteisiin. Löydämme asioista usein myönteisiä ja kielteisiä puolia. Asennetta voidaan pitää arvioidemme keskiarvona. Asenteet syntyvät vuorovaikutuksessa itse koettujen asioiden ja toisten kertomien asioiden pohjalta. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 90-92.)

Jokaisella ihmisellä ja jokaisella perheellä on omat arvonsa ja asenteensa. Myös mediaan suhtautuminen on lähtöisin juuri näistä arvoista. Perheillä on siis erilaisia tapoja käyttää mediaa ja olla tekemisissä median kanssa. Näin ollen lapsilla voi olla erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä mediasta. Päivähoidon henkilökunnallakin on eriäviä mielipiteitä median parissa toimimisesta. Heidän omat arvonsa heijastuvat mediakasvatuksen toteutukseen. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen päämääristä ja arvopohjasta olisi hyvä käydä yhteistä keskustelua ennen mediakasvatuksen aloittamista. Tärkeää olisi pohtia, miten lapsen mediataitoja voitaisiin tukea ammattimaisella tavalla. Kasvattajien tulisi pohtia seuraavanlaisia asioita

- Millaista on mediankäyttöni?
- Mikä on työyhteisön yhteinen näkemys mediankäytöstä?
- Miten kasvatuskumppanuus voitaisiin ottaa mediakasvatuksen toteuttamisessa hyvin mukaan?
- Mitä osaamista työyhteisöllä on mediakasvatuksesta?
- Miten lasten mediakokemukset tulisi ottaa huomioon mediakasvatuksen toteuttamisessa?
- Millaista mediakasvatuksen tulisi olla ja mitä se vaati henkilökunnalta? (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 11.)

Arvot sisältävät sen, mikä on hyvää, tavoiteltavaa ja arvokasta elämässä. Ne ohjaavat toimintaamme ja ovat pohjana valintoja tehtäessä. Arvot näkyvät jokaisen ihmisen toiminnassa, niihin sitoudutaan ja niiden mukaan toimitaan. (Levomäki 1998, 8-13.) Arvot ovat monelle päämääriä ja tavoitteita elämässä. Ne ovat kulttuuriperusteisia ja tiiviisti sidottuja kulttuuriin. (Heikkonen 1995, 36-37). Arvot voidaan jakaa ihmiseen itseensä liittyviin arvoihin ja ihmisten välisiin suhteisiin liittyviin arvoihin. Henkilökohtaisia arvoja voivat olla terveys, onnellisuus ja itsensä toteuttaminen. Ryhmien tai ihmisten välisiin suhteisiin liittyviä arvoja ovat muun muassa ystävyys, rakentava yhteistyö ja keskinäinen kunnioitus. (Koskinen 1994, 66; Levomäki 1998, 10.) Arvot voidaan jakaa myös itseisarvoihin ja välinearvoihin. Itseisarvot ovat ihmisen omia arvokkaita päämääriä, joita tavoitellaan niiden itsensä vuoksi. Korkeampia päämääriä tavoiteltaessa pohjataan taas välinearvoihin. Välinearvot ovat siis välineitä tai tavoitteita itseisarvojen saavuttamiselle. (Levomäki 1998, 10.)

Arvot voivat olla joko yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttäviä tai jokaisen ihmisen henkilökohtaisia. Oman arvopohjan voivat asettaa myös erityyppiset yhteisöt, esimerkiksi perhe. Nämä asetetut arvot vaikuttavat siihen, miten perheenjäsenet suhtautuvat elämään ja sen tuomiin vaikeuksiin. Henkilökohtainen arvomaailma tulee esiin ihmisen ilmaistessa mielipiteitään, ajatuksiaan oikeasta ja väärästä tai käsityksiään jostakin. Vanhemmilla on tietynlaisia arvoja, joiden mukaan he kasvattavat lapsiaan. Nämä arvot ovat etukäteen tiedostettuja, jotta vanhemmat pääsisivät kasvatuksellaan haluttuun tulokseen. Lapsi jäljittelee vanhempiaan kaikissa asioissa ja oppii vanhemmiltaan tietyn tyylin elää elämää. Näin ollen vanhempi sukupolvi siirtää käyttäytymismalleja nuoremmalle polvelle. Lapsi sisäistää vanhempien opettamat mallit niin syvästi, että niiden olemassaoloa ei ole helppo aikuisenakaan tiedostaa. (Kemppinen 2002, 1-4.) Myös mallit median käytöstä siirtyvät vanhemmilta lapsille. Lapsi oppii lapsuudessaan arvostamaan lähellä olevia asioita. Erilaiset arvot vakiintuvat osaksi lapsen elämää ja niistä luopuminen on vaikeaa. Vanhempien asettama arvopohja vaikuttaa lapsen ja nuoren ajattelutapaan, elämäntapoihin, ihmis- ja maailmankuvaan, toimintaan ja pyrkimyksiin elämässä. Kasvattajan olisi hyvä silloin tällöin pohtia omia arvovalintojaan. Kasvatusnäkömyksiä olisi myös hyvä vaihtaa muiden vanhempien kanssa, koska keskusteluista voi nousta esille uusia näkökulmia. Tämän lisäksi vanhemman olisi erittäin tärkeää pohtia itse saamaansa kasvatustallia ja miettiä toimiiko se tänä päivänä. (Kemppinen 2002, 2-4.)

4 Mediakasvatus

Mediakasvatuksen tarkoituksena on oppia ja kasvaa median parissa. Se on tavoitteellista toimintaa. Sillä pyritään vaikuttamaan median käyttöön ja siihen, että medialukutaito kehittyisi parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen identiteetin vahvistaminen ja tunnetaitojen harjoittelu ovat myös mediakasvatuksen tavoitteita. (Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2007, 100.) Mediakasvatuksessa on tärkeää opettaa lasta käyttämään mediaa eli oppimaan mediataitoja. Lapsi nähdään aktiivisena yksilönä, joka tutkii maailmaa uteliaasti ja saa tietoa ympäristöstään eri aistien avulla. Näin ollen tutkiva oppiminen on yksi mediakasvatuksen tärkeistä lähtökohdista. Mediakasvatuksessa pyritään vaikuttamaan yksilön, tässä tapauksessa lapsen, mediakäyttöön. Tarkoituksena on turvallisesti edistää median käyttötaitoja ja tuoda esille median tuomia mahdollisuuksia. Lapsen tulisi harjoitella kriittistä medialukutaitoa, jota voidaan kutsua nykypäivän kansalaistaidoksi. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6-7.)

Aktiivinen ja kriittinen median käyttö on mediakasvatuksen oleellisia asioita. Mediakasvatuksessa asetetaan sääntöjä ja rajoja lapselle sekä annetaan mahdollisuus kokeilla erilaisia medialaitteita. (Korhonen 2010, 22.) Lapsen tulisi käyttää mediaa sopivina annoksina ja media-annokset tulisi mitoittaa lapsen kehitystason, temperamentin ja iän mukaisesti (Lehtipuu 2006, 60). Mediakasvatus on hyvä työkalu omien tunteiden tunnistamiseksi ja ymmärtämiseksi. Media tarjoaakin terapeutin väylän tunteiden läpikäymiseen, jos oikeassa elämässä sattuu esimerkiksi jotain tunteita kuohuttavaa. Aikuisen tehtävä on huolehtia siitä, että lapsi saa

kokea tunteita ja elämyksiä turvallisesti sekä oman kehitystasonsa mukaisesti. (Mustonen 2002, 63.)

Mediakasvatus on tiiviisti sidoksissa päivittäiseen toimintaan, eikä ole irrallinen kokonaisuus arjen keskellä. Mediakasvatusympäristön tulisi olla kannustava ja myönteinen sekä vahvistaa lapsen kehittymistä tämän päivän tietoyhteiskunnan osaajaksi. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 8-13.) Mediakasvatus olisi hyvä aloittaa lapsen alkaessa käyttää erilaisia medialaitteita. Katselun rajoittaminen laadullisesti ja määrällisesti on hyvin tärkeää pienten lasten kohdalla. Alle kouluikäiset lapset tarvitsevat paljon vanhemman ohjausta ja myös selkeiden rajojen luominen pienestä pitäen on tärkeää. Lapsi oppii noudattamaan näitä rajoja myöhemminkin ja sisäistää laaditut rajat osaksi mediakasvatusta. (Korhonen 2010, 22.)

Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta. Sen osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava, mutta myös mediakulttuuri (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Mediakulttuurilla tarkoitetaan medioiden täyttämää kulttuuria, jossa mediasisällöt ja median välityksellä tapahtuva kommunikaatio ovat keskeisiä (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9). Tänä päivänä mediakulttuuri on lasten ja nuorten keskeinen oppimisen ja toiminnan ympäristö. Mediakulttuurissa on mahdollista kokea ja nähdä kaikkea mahdollista. Mediakulttuuri mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen ja informaation välittämisen, joka muuten ei ehkä tulisi esille. (Suoranta 2003, 9-14.)

4.1 Mediataidot

Mediataidoilla tarkoitetaan median aktiivista ja kriittistä käyttöä. Mediataidot ovat opittavissa ja opetettavissa olevia asioita, eivätkä ne siis ole synnynnäisiä ominaisuuksia. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 9.) Mediataidot ovat kykyä hankkia tietoa median avulla ja tietoa mediasta, esimerkiksi lukemalla erilaisia tekstejä, tulkitsemalla erilaisia mediasisällöjä, ilmaisemalla itseään mediavälineiden avulla ja valikoimalla itselleen sopivia sisältöjä eri medioista. Mediataitoihin kuuluvat myös medialaitteiden hallinta ja vuorovaikutuksessa olominen median avulla. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9.) Jotta mediaa voitaisiin käyttää omien tarpeiden mukaan ja monipuolisesti, tarvitaan yhä enemmän teknisiä välinetaitoja. Tarvitaan esimerkiksi tiedonhakutaitoja, koneiden ja mediavälineiden käyttö- ja asennustaitoja. Tekniset taidot vaativat jatkuvaa päivittämistä, jotta tiedämme, mitä mediaa tarvitsemme mihinkin tilanteeseen. Täytyy myös opetella jäsentämään ja säilömään tietoa sekä opetella kehittämään itseänsä esimerkiksi television tai tietokoneen sammuttamiseksi. (Mustonen 2002, 57-58.)

Mediataidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen. Näitä ovat luovat ja esteettiset taidot, vuorovaikutustaidot, kriittiset tulkintataidot ja turvataidot. Taidot ovat päällekkäisiä ja

integroituvat erottamattomasti toisiinsa. (Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa 2011, 19.) Luovilla ja esteettisillä mediataidoilla tarkoitetaan lapsen kykyä katsoa, kuunnella, luoda ja tulkita mediasisältöjä. Luovat ja esteettiset taidot kertovat lapsen kyvystä tuntea nautintoa, mutta myös saada kriittisyydenkin kokemuksia mediakulttuurissa. Lasten itsensä luomat mediasisällöt viestittävät jotakin tekijänsä identiteetistä. Itse luodut mediasisällöt ilmentävät lapsen mediamakua, tapoja, joilla hän vastaanottaa, arvottaa ja tulkitsee mediaa. Luovia ja esteettisiä mediataitoja voidaan kehittää tekemällä mediasisältöjä itse. Mediasisällöt voivat vaihdella yksinkertaisista viesteistä monivaiheisiin ja toteutukseltaan jopa vaativiin teoksiin. Mediaosallistuminen tuo lapsen luovat ja esteettiset taidot esiin. (Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa 2011, 19.)

Vuorovaikutustaidot pitävät sisällään lapsen kyvyt pitää yhteyttä median avulla. Kuitenkin vuorovaikutustaidoilla voidaan tarkoittaa myös taitoa samaistua erilaisiin mediassa toimimisen rooleihin. Vuorovaikutustaidot kehittyvät yhdessä toimien, tehden ja oppien, vertaistukea saamalla ja antamalla. Olennaista on vaalia aktiivista yhteistyötä ja ratkaista ongelmia yhdessä muiden kanssa. Lapsen vuorovaikutustaidoista kertovat hänen valmiutensa ilmaista mielipiteitään ja asenteitaan muille. (Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa 2011, 20.)

Kriittisillä tulkintataidoilla tarkoitetaan kykyä merkityksellistää ja ymmärtää erilaisia mediasisältöjä. Lapsen kriittiset tulkintataidot kehittyvät parhaiten, kun lapsi tutustuu erilaisiin mediasisältöihin ja lajityyppeihin. (Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa 2001, 21.) Yksi kriittisten tulkintataitojen osa-alue on medialukutaito. Medialukutaito on oikeastaan mediaviestien erottelukykyä (Suoranta & Ylä-Kotola 2000; Mustonen 2002, 55). Erottelukyvyn pohjana toimii fakta-aineiston ja fiktion erojen hahmottaminen, kuten kyky ymmärtää dokumentit valikoituna, dramatisoituna sekä käsikirjoitettuna tuotantona. Näin opitaan ymmärtämään median ja todellisuuden vuorovaikutteinen luonne: media heijastaa todellisuutta, mutta luo myös todellisuutta tekijöiden valintojen sekä esittämistapojen kautta. (Mustonen 2002, 55.) Medialukutaitoinen henkilö ymmärtää ja osaa hyödyntää mediakulttuurisia ilmiöitä medialukutaidotonta laajemmin, syvemmin, yhteisöllisemmin ja eettisemmin. (Kupiainen & Sintonen 2009, 31.)

Medialukutaidolle on asetettu kolme tehtävää: lukutaito kehittää yksilöä, opettaa median toimintamuotoja sekä herättää aktiivista toimintaa. Lisääntyneen medialukutaidon myötä yksilön tietoisuus itsestä median käyttäjänä ja osana mediakulttuuria kehittyy. Näin yksilö kykenee myös torjumaan median kielteisiä vaikutuksia. Medialukutaito voi edistää kaiken kaikkiaan yksilön autonomiaa, kriittistä ja luovaa ajattelua, esteettistä makua, sosiaalista omaatuntoa, itsekunnioitusta, voimaantumista sekä asemaa kuluttajana ja kansalaisena. (Potter 2004, 261-264; Kupiainen & Sintonen 2009, 94.)

Turvataitoja tarvitaan, jotta lapsi oppii ratkaisemaan ongelmatilanteita ja välttää ikäviltä mediakokemuksilta. Mediasisältöjen ikäraajat toimivat ohjeina sekä lapsille että aikuisille. Ne ohjaavat ikätasoon nähden sopivan materiaalin pariin. Nettiturvallisuuden osalta lapsen tulisi oppia suojaamaan yksityisyyttään, mutta myös varjelemaan itseään haitallisilta sisällöiltä ja vahingolliselta toiminnalta. (Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa 2011, 22). Tähän pienet lapset eivät vielä kykene itse ja tarvitsevat aikuista tueksi ja opettajaksi. Varhaiskasvatusikäisten tärkeitä turvataitoja ovat median käyttö aikuisen kanssa. Tärkeää olisi myös katsoa aikuisen ennalta arvioimia tai katsomia mediasisältöjä. Lapsen on hyvä sopia median käytöstä aina aikuisen kanssa. On tärkeää, että lapsi kertoo mediakokemuksistaan aikuiselle ja näistä puhutaan. Jos lapsi kohtaa pelottavaa tai epämiellyttävää aineistoa, mediaväline laitetaan kiinni sekä kerrotaan tapahtuneesta aikuiselle. Tärkeää on myös tuntee ikäraajat ja sisältösymbolit sekä noudattaa niitä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 17.)

4.2 Media lapsen eri kehitysvaiheissa

Lapsen havainnot ja tulkinta maailmasta syntyvät vuorovaikutuksessa hänen sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Lapsi poimii tietoja ympäristöstään ja yhdistää ne aiempiin kokemuksiinsa sekä ympärillä olevien läheisten malleihin. Tärkeitä ovat jaetut kokemukset aikuisten kanssa, jolloin aikuinen nimeää ja tulkitsee asioita lapselle. 1-2 -vuotiaalle lapselle kuvamedia on muotojen, hahmojen ja äänien virtaa. Jo kaksivuotiaana lapsi alkaa tehdä oletuksia median ja todellisen maailman suhteesta. 3-5-vuotiaana lapsi alkaa oivaltaa, etteivät mediasisällöt aina olekaan ikkuna maailmaan ja todellisuuteen. Lapset alkavat hahmottaa, että media on joskus totta ja joskus ei. Ajattelu on kuitenkin hyvin konkreettisella tasolla, ja päättely voi tapahtua satunnaisin perustein. (Mustonen & Salokoski 2007, 18-21.)

Lapselle median sisällöt ovat aluksi koosteita yksittäisistä pienistä tilanteista, ja kyky seurata tarinoita kasvaa vähitellen. Aluksi lapsi ei osaa erottaa mainoksia varsinaisesta ohjelmasta, kunnes hän alkaa vähitellen erottaa ne erilliseksi kokonaisuudeksi. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 12.) Alle kolmevuotias saattaa stressaantua hektisestä kuvamateriaalista, sillä hän ei fyysisesti pysty vastaanottamaan sitä. Hänen näkönsä on vielä niin sanottu keskeisnäköä, jolloin silmät kiinnittyvät kuvan keskelle eivätkä juuri kiinnitä huomiota, mitä reunoilla tapahtuu. Alle kolmevuotiaan havaintokyky vaatii huomattavasti pidemmän ajan kuvan käsittelemiseen kuin esimerkiksi kuusivuotiaan. Tämän vuoksi he pitävät selkeistä ja rauhallisista kuvamateriaaleista. Alle neljävuotias erottaa perusvärit, joten niillä väritetyt kuvat ovat hänen mielestään selkeitä. (Lehtipuu 2006, 147.)

Leikki-ikäiset lapset luottavat kuvalliseen ja äänelliseen informaatioon. He pystyvät hahmotamaan maailmaan konkreettisten asioiden kautta. Tässä iässä mielikuvitus on rikkaimmillaan ja sadut sekä tarinat ovat hyvin vetovoimaisia. Visuaaliset elämykset ovat lapsille erittäin

voimakkaita ja pelästyttävät helposti. Pikkulapsen mediamaailma saattaa olla kaoottinen ennen ymmärrystä pysyvyyden ja säilyvyyden käsitteistä. Ymmärrys pysyvyydestä kehittyy kahdesta ikävuodesta lähtien ja viisivuotiaana kehittyy ymmärrys säilyvyydestä. Näiden kahden käsitteen ymmärrys tuo varmuutta lapselle ja poistaa mahdollista ahdistusta. Säilyvyyden ymmärtäminen auttaa myös erottamaan, mikä on faktaa, mikä on fiktiota, mikä totta ja mikä mahdotonta. Tämä myös vähentää pelkoja ja auttaa tunteiden hallinnassa. (Mustonen & Salokoski 2007,21.)

Viiden ikävuoden paikkeilla lapsen ajattelun kehityksessä tapahtuu paljon edistysaskeleita, jotka vaikuttavat median tulkinta- ja ongelmanratkaisutaitoihin. Faktan ja fiktion erottaminen helpottuu näiden taitojen myötä entisestään. Kuitenkin tosi-tv-formaatit ja muut vuorovaikutteiset mediasisällöt hämärtävät todellisuuden rajoja ja tuovat lisää haasteita lapsen todellisuudentajun kehitykselle. (Mustonen & Salokoski 2007, 21.) Lapsen tunne-elämän ja persoonallisuuden kehitysvaiheet selittävät sitä, miksi jotkut mediasisällöt ovat niin vetovoimaisia. Keskeinen kehitystehtävä on hallita pienten lasten eroahdistusta vanhemmista ja heidän erillisyyden tunnettaan. Tällöin vetovoimaisia saattavat olla esimerkiksi tarinat, joissa erotaan ja hyvästellään. Myöhemmin mukaan tulee tunteiden hallinta sekä roolimallit ja samaistumiskohteet. Prinsessat ja supersankarit ovat tärkeitä sukupuoli-identiteetin rakentajia lapselle ja näin tyttöjen ja poikien roolit eriytyvät. Empatia- ja roolinottotaitojen kehitys on tärkeä pohja myöhemmälle moraalikehitykselle. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008,13.)

Taaperoikäisellä on vielä hyvin hatara käsitys mediasta ja sen merkityksestä. Lasta kiinnostavat tässä iässä varsinkin eläin- ja lapsiaiheiset mediaesitykset yksinkertaisesti kerrottuina. Pimeä, vieraat hahmot ja kovat äänet pelottavat lasta. Tämän ikäisen lapsen kanssa olisi hyvä tarjota mediaan liittyviä virikkeitä ja elämyksiä pieninä, ikätasolle sopivina annoksina turvallisessa ympäristössä. Lapsi ei kuitenkaan menetä kehityksellisesti mitään olennaista, vaikka hänen elämäänsä eivät kuuluisikaan tv-ohjelmat tai elokuvat. Taaperoikäistä lasta olisi tärkeää suojella muun muassa voimakkailta kuvilta ja ääniltä, kauhulta, väkivallalta ja seksiltä. Tv:n ei myöskään tarvitse olla päällä jatkuvasti, ettei lapsi altistuisi vääränlaiselle materiaalille. (Mustonen & Salokoski 2007, 25-27.)

Leikki-ikäinen lapsi alkaa jo erottaa faktan ja fiktion eron. Lapsi tarvitsee tässä kuitenkin aikuisen apua ja tukea. Erilaiset kirjat, sadut ja pelit alkavat kiinnostaa, myös samaistuminen eri rooleihin on hyvin voimakasta. Voidaankin todeta, että tässä iässä median tarjoamat mahdollisuudet alkavat kiinnostaa lasta ja antavat paljon aiheita esimerkiksi lapsen leikkeihin. 3-5-vuotiaalle voi tarjota mediasisältöjä monipuolisemmin kuin taaperoikäiselle, esimerkiksi kirjat, teatteri, lehdet ja elokuvat. Leikki-ikäistä olisi tärkeää suojella aikuisten asioilta ja ikärajojen noudattamisessa tulisi olla tarkkana, aikuisen läsnäolo median käytössä on hyvin

tärkeää. Myös median käytön pelisäännöistä olisi hyvä sopia. (Mustonen & Salokoski 2007, 25-27.)

Leikki-ikässä lapsi tietää faktan ja fiktio eron ja ymmärtää mainosten tarkoituksperän. Tietokone ja erilaiset konsolipelit alkavat kiinnostaa entistä enemmän. Itseilmaisuus alkaa kehittyä, esimerkkinä omatekoiset tarinat, jotka kuuluvat tähän ikään. Aikuisen tulisi antaa esimerkkiä valikoivasta median käytöstä, huolehtia ikärajojen noudattamisesta, auttaa lasta käsittelemään ikäviä uutisia ja keskustella mediasta lapsen kanssa. Internetin käyttöä varten olisi tärkeää hankkia kotikoneelle suodatinohjelma, joka rajaa tietyn tyyppisen sivut pois käytöstä. (Mustonen & Salokoski 2007, 25-27.)

5 Median hyödyt ja haitat

Lasten ja median suhteesta puhutaan usein negatiiviseen sävyyn. Puheeksi tulevat usein vain mediaan liittyvät riippuvuudet ja huonot vaikutukset. Edellä mainittuja toki esiintyy median maailmassa, mutta olisi hyvä korostaa myös mediaan liittyviä hyviä asioita. Hyvää on esimerkiksi, oivaltamisen ja oppimisen riemu, uusien asioiden löytäminen, luovuus ja ilo. Pelien pelaaminen kehittää avaruudellista ajattelua sekä kolmiulotteista hahmottamista. Mediaa ja erilaisia tietoverkkoja voisikin käyttää nykyistä enemmän osana oppimisympäristöä. Multimedialla soveltavassa oppimisympäristössä yhdistyy hyvin vahva elämyksellisyys ja tämä taas ruokkii motivaatiota uuden oppimisessa. Se mikä ilolla opitaan, ei unohdu! (Lehtipuu 2006, 13.)

Sadut valkokankaalla, kirjoissa ja ruudulla ovat monesti kaukana todellisuudesta ja sisältävät samantyyppisiä asioita. Ihmisen tunteiden kirjo tulee hyvin esille muun muassa tv-ohjelmien kautta. Ystävällisyys, kateus, ahneus, ilkeys, suvaitsevaisuus, uskollisuus ja myötätunto ovat inhimillisiä tunnetiloja. Voisi siis sanoa, että lastenohjelmien avulla lapsella on mahdollisuus oppia tunnistamaan erilaisia tunteita ja oppia elämään niiden kanssa. Erilaiset mediasisällöt ja mediaan liittyvät puuhut voivatkin olla yksi keino nostaa esiin arvopohdintoja. Lapsi oppii parhaiten, kun hän saa oivaltaa itse hyvän tarinan kautta. Media voi olla myös oiva luovuuden lähde lapselle. Kun lapsi kuvittelee erilaisia mahdollisuuksia ja todellisuuksia, luovuus on syntynyt. Piirroshahmon elämää voi muuttaa miettimällä sille vaihtoehtoisia tarinan loppuja. Lapsi voi tehdä pelottavistakin hahmoista turvallisia leikin avulla, kun hän muuttaa niitä toisenlaisiksi. Tällaisessa tapauksessa media on ollut alkuunpanija lapsen luovuudelle, lapsen oma käsikirjoitus tarinalle on syntynyt. (Lehtipuu 2006, 30-38).

Media sisältää paljon lasta haavoittavaa kuvaa ja tietoa, siksi olisikin tärkeää, että vanhemmat olisivat tietoisia median huonoista ja hyvistä puolista. Media ei ole yksistään paha tai huono asia lapselle. Lapsen tutustuessa mediaan on vanhemman läsnäolo ja ohjaus tärkeää.

Yhdessä vanhemman kanssa lapsi voi turvallisesti tutkia esimerkiksi Internetin monipuolista tarjontaa. Hyvä medialukutaito on oleellista, jotta lapselle osataan näyttää hänelle sopivaa materiaalia ottaen huomioon lapsen kehityksen ja valmiudet käsitellä näkemäänsä. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta, esimerkiksi median tarjoamalta väkivalta- ja aikuisviihteeltä. Ilman medialukutaitoa lapsen turvallinen osallistuminen tämän päivän mediaympäristössä voi jäädä toteutumatta.

Media sisältää myös paljon hyviä ja hyödyllisiä ulottuvuuksia. Medioiden avulla voi löytää paljon hyödyllistä informaatiota ja sieltä saa erilaisia virikkeitä ja vapaa-ajanvietettä. Esimerkiksi Pikku Kakkosen verkkosivut lapsille ja Papunet-pelisivu ovat sivustoja, joissa lapsi voi oppia paljon uutta hausalla tavalla. Media antaa myös lapselle monipuolisen kuvan maailmasta. Vanhempien valvonta on avainasia edellä mainittujen seikkojen ehkäisemiseksi. Huonoista puolista huolimatta median käyttöä ei kuitenkaan tulisi kieltää lapselta kokonaan. Erilaiset mediat ovat nykypäivää ja esimerkiksi Internetin kieltäminen kokonaan voi aiheuttaa ongelmia lapsen sosiaalisessa elämässä.

5.1 Mediavälineet

Mediakasvatusmateriaaleja ja -välineitä on monia ja niitä olisi hyvä olla tarjolla lapsille monipuolisesti, mahdollisuuksien mukaan. Välineiden ja materiaalien käytön tulisi olla lapsen ikätasolle sopivaa ja kasvattajan tulisi kiinnittää huomiota lapselle tarjottavien mediasisältöjen laatuun. Mediakasvatuksen välineitä ovat muun muassa seuraavat:

- sanoma- ja aikakauslehdet
- kirjat
- kuvat
- elokuvat
- musiikki
- pelit
- Internet
- kamera ja videokamera
- televisio
- tietokone
- radio
- mikrofoni
- matkapuhelin
- opiskeluromput ja -pelit
- virtuaaliset oppimisympäristöt
- medialelut (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 15)

Edellä mainituista mediavälineistä keskityimme opinnäytetyössämme televisioon ja peleihin. Pohdimme asiaa ja päädyimme näihin kahteen välineeseen, koska televisio ja digitaaliset pelit tuntuvat olevan päiväkotikäisten yleisimmin käyttämiä medioita. Omakohtaisten kokemusten mukaan televisio ja digitaaliset pelit ovat mediavälineitä, joita lapset käyttävät paljon. Tämä kävi myös ilmi toteuttamamme kyselyn vastauksista. Etenkin televisio on käytössä kyselyyn osallistuneiden päiväkotien toiminnassa. Pohdimme asiaa vanhempien ja kasvatushenkilökunnan näkökulmasta. Ajattelimme, että näistä mediavälineistä olisi hyödyllistä antaa ja jakaa tietoa.

5.2 Lapsi ja televisio

Koulumaailmassa televisio-ohjelmien katselu ja niistä puhuminen kuuluvat voimakkaasti lastenkulttuuriin, mutta ne kuuluvat myös jo päiväkotikäisten arkeen. Lapsi, jonka kotona ei jostain syystä katsota televisiota ollenkaan, voi jäädä tällaisten keskustelujen ulkopuolelle ja tästä syystä tulla kiusatuksi. (Korhonen 2008, 214.) Television katselua ei siis tulisi täysin kieltää lapselta, koska lasten oma kulttuuri muodostuu pitkälti erilaisten mediahahmojen kautta (Valkenburg 2004; Korhonen 2008, 214). Aikuisen tulisi kuitenkin olla tietoinen siitä, minkälaisia ohjelmia lapsi katsoo, minkä verran ja millä tavalla lapsi katsomaansa suhtautuu. Lapsen yksilölliset ominaisuudet, kokemukset, kyky käsitellä erilaisia tunteita sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat siihen, tuottaako tv:n katseleminen hyvinvointia vai ei.

Moni vanhemmista ymmärtää, että aikuisten ohjelmat ovat usein sopimattomia lapsille. Tv-uutisissa kuvaillaan erilaisia tapahtumia maailmalta, eikä pienen lapsen tarvitse tietää näistä tapahtumista. Lähi-idän sotatilanne tai tsunamin aiheuttamat tuhot eivät tuo lapsen elämään mitään myönteistä. Tällaiset kuvat voivat jäädä lapsen mieleen ja aiheuttaa pahoja pelkotiloja. Lapsia tulisi suojella aikuisten ohjelmilta, mutta myös lapsille tarkoitettujen ohjelmien sisällöiltä. Lapset pelkäävät nykyään paljon myös lastenohjelmia. Olisikin tärkeää noudattaa ikärajoja, vaikka sekään ei aina yksin riitä. Lapset ottavat ohjelmien sisällöt yksilöllisesti vastaan, ja jotkut lapset ovat hyvin haavoittuvaisia sellaiselle materiaalille, jonka ei kuvitella aiheuttavat lapselle mitään harmia. Mielikuvitusolennot, voimakkaat ääni- ja valoeffektit tai tappelut voivat aiheuttaa joillekin lapsille pelkotiloja. (Korhonen 2008, 215.) Olisi kuitenkin hyvä muistaa, että yksistään tv-ohjelmat eivät ole haitallisia lapsen kehitykselle. Pelottavat tai jännittävät ohjelmat haastavat lasta kehittämään pelonhallintakeinojaan, pelot ovat siis tärkeä osa lapsen kehitystä. (Kirmanen 2000a; Korhonen 2008, 216.)

5.3 Digitaalisten pelien hyviä ja huonoja puolia

Usein ajatellaan, että lasten digitaalisten pelien käytöllä on vain negatiivisia puolia. Mielestämme asia ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen vaikka negatiivisia puolia on. Haluamme nostaa esiin myös hyviä ja positiivisia puolia digitaalisista peleistä, niiden pelaamisesta ja pelikulttuurista. Sosiaalisuus on erittäin keskeinen elementti tämän päivän peleissä. Peleihin liittyvä sosiaalinen kanssakäyminen ulottuu paitsi peleihin, myös pelin ulkopuolisille areenoille kuten verkkoon, välitunnille tai hiekkalaatikolle. Pelit yhdistävät lapsia, mutta myös erottavat. Pelaaminen voi vahvistaa lasten osallisuuden tunnetta, kuulumista joukkoon, hyväksytyksi tulemistä ja osallistumista toimintaan. (Niinistö 2010, 56.)

Digitaaliset pelit tarjoavat lapsille vaihtelevan ja ilmaisukeinoiltaan sekä sisällöltään monipuolisen maaston, jossa on mahdollisuus kriittiseen median tarkasteluun ja medialukutaidon monipuoliseen harjoitteluun (Niinistö 2010, 57). Pelien avulla lapset voivat myös oppia. Opetukseen varta vasten tarkoitettut opetuspelit voidaan luokitella hyötypelieihin. Hyötypelillä on koulutuksellinen tai muutoin hyödyllinen sisältö, ja pelaamisella on myös muu kuin viiheteellinen päämäärä. Hyötypelit pyrkivät edistämään esimerkiksi terveyttä, oppimista tai jonkin palvelun tunnettavuutta. (Niinistö 2010, 55.) Lapsia ei kuitenkaan tulisi jättää yksin pelien maailmaan. Lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisten apua erityisesti pelien sisältöjen kriittiseen pohdintaan, selviytyäkseen virtuaalimaailmoissa kohtaamiensa emotionaalisten, sosiaalisten ja elämänhallintaa koskevien haasteiden kanssa. (Happo 2010, 60). Peleillä on paljon hyviä puolia, mutta peleihin ja pelaamiseen liittyy kuitenkin omat vaaransa.

Liiallinen pelaaminen ja samalla vähenevät vuorovaikutussuhteet voivat yhdessä aiheuttaa riskin empatiakyvyn ja jopa todellisuudentajun häiriöille. Liiallinen pelaaminen ja vaikeudet rajata pelaamiseen käytettyä aikaa voivat ilmetä lapsilla ja nuorilla esimerkiksi vuorokausirytmin sekoittumisena, unihäiriöinä ja väsymyksenä. Pahimmillaan voidaan puhua jopa pelien aiheuttamasta riippuvuudesta, jolloin muu elämä kaventuu, läheiset huolestuvat ja pelaaja kärsii. On muistettava myös, että verkkopelit ja sosiaalinen media rohkaisevat lapsia ja nuoria luomaan uusia ystävyssuhteita, mikä on lähtökohtaisesti positiivinen asia. Mukavan virtuaalihahmon takana voi kuitenkin piileskellä täysin erilainen reaali maailman henkilö. Omien henkilökohtaisten tietojen jakaminen tai tuntemattomien pelikavereiden tapaaminen pelin ulkopuolella on aina turvallisuusriski. (Happo 2010, 61-62.)

5.4 Mediasta aiheutuvat pelot

Media toimii keskeisenä osana nykyajan lasten arkea ja se myös muokkaa heidän maailmankuvaansa. Kun mediasisällöt ovat lapsen ikätasolle sopivia, ne tarjoavat mahdollisuuden kokea elämyksiä, jotka tukevat lapsen tunne-elämän kehitystä. Pientäkään lasta ei tarvitse suojella

tunteilta, sillä niin myönteiset kuin kielteisetkin tunteet kuuluvat elämään. On kuitenkin tärkeää, että mediasta saatavat tunne-elämykset saadaan kehitystasolle soveltuvista sisällöistä turvallisessa ympäristössä. Myös median luonteella on merkityksensä tunnekokemuksen syntymisessä. Mediassa kuvat ja tarinat tarjotaan valmiina lapselle kuvaruudulta, jolloin tapahtumien suodattaminen ei ole helppoa tai edes mahdollista. Näköhavainto ei pysty suodattamaan lapselle vahingollisia asioita, vaan suojautumisen kyky kehittyy vähitellen iän karttuessa. Kirjat ja sadut taas antavat tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle. Luettuun tai kuultuun tarinaan lapsi luo itse kuvat oman kehitystasonsa mukaisesti, jolloin psyykeen omat suojamekanismit suodattavat esimerkiksi pelottavan materiaalin juuri niin pelottavaksi ja ahdistavaksi, kuin lapsi on valmis käsittelemään. (Mustonen & Salokoski 2007, 46.)

Eri-ikäiset lapset ymmärtävät ohjelmien sisällön eri tavalla ja siksi myös pelkäävät erilaisia asioita iän mukaan. Alle kuusivuotiaat pelkäävät ohjelmissa erityisesti erilaisten hahmojen ulkoasua, sitä mikä näyttää pelottavalta. Seitsemänvuotiaat lapset puolestaan pelkäävät hahmojen käyttäytymistä ja realistisia sisältöjä, sitä mikä voisi oikeastikin tapahtua. (Korhonen 2008, 50.) Kupiaisen, Luostarisen, Nopparin & Uusitalon (2008, 146) mukaan nykyisen mediaympäristön yksi perustaidoista onkin faktan ja fiktion erottaminen toisistaan. Yleisesti kouluikäistä nuoremmissa lapsissa herättää pelkoa hahmojen pelottava ulkonäkö, eikä niinkään se mitä tapahtuu. Pienillä lapsilla pelkoja herättävät mielikuvitusolennot, väkivalta, pelottavat hahmot, voimakkaat äänet, luonnonkatastrofit, onnettomuudet sekä kuolema. Monissa pienille lapsille suunnatuissa ohjelmissa ja elokuvissa käsitellään muun muassa kuolemaa. Esimerkiksi elokuvat Bambi ja Leijonakuningas. Kuoleman käsite on vielä pienelle lapselle tuntematon, eikä hän osaa käsitellä asiaa oikealla tavalla ja tämän takia tällaiset kohtaukset saattavat pelästyttää lapsen. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 57.)

Päiväkoti-ikäiset lapset ovat usein vielä vailla keinoja käsitellä median herättämiä pelon tunteita (Mustonen & Salokoski 2007, 50). Pelkojen riittämätön käsittely jättää epämiellyttävän tunteen, joka voi saada erilaisia ilmenemismuotoja, joista 5-6-vuotiailla painajaiset oli yksi tavallisimmista (Valkonen, Pennohen & Lahikainen 2005; Mustonen & Salokoski 2007, 50). Pelottavat ohjelmasisällöt voivat jäädä pelkokokemuksina lapsen mieleen. Lapsi ei välttämättä osaa käsitellä kielteisiä tunteita. Pelottavan materiaalin paljous ja niiden hämmentävyys aiheuttavat lapselle liian suuren palan, niin ettei hän kykene ymmärtämään sitä. Sisällöt saattavat jäädä huolestuttamaan. (Mustonen ja Salokoski 2007, 50.) Traumaperäinen stressireaktio eli mediatrauma syntyy, jos lapsi näkee tai kokee kauhua, ahdistusta ja voimakasta pelkoa. Mediatrauman oireita ovat uni- ja syömisvaikeudet, ahdistuneisuus, nukahtamis- ja unesapysymisvaikeudet, ärtyneisyys tai vihanpurkaukset, keskittymisvaikeudet, korostunut varuillaanolo, säikähtely ja pelot, unen häiriöt, itkuisuus ja alakulo, vetäytyminen ja lisääntynyt läheisyyden tarve. Lapsella voi olla vaikeuksia lähteä kotoa ja mennä päivähoitoon, leikki voi

myös olla tavallista rajumpaa. (Broberg, Almgvist & Tjus 2005; Mustonen & Salokoski 2007, 50-52.)

Lapset tulkitsevat mediasisältöjä eri tavalla kuin aikuiset, ja heidän ajattelunsa on vielä erittäin minäkeskeistä. Lapsen mielessä aikuisen mielestä hyvinkin neutraali mediasisältö saattaa olla pelottavaa ja ahdistavaa. Pelot syntyvät erityisesti aikuisille suunnatuista ohjelmista. Media tarjoaa lapsille päivän aikana paljon materiaalia, jota tulisi kyetä suodattamaan lapsen ikätason, herkkyyden ja persoonallisuuden mukaan. Television liiallinen katsominen ja pelien pelaaminen ovat yhteydessä kouluikäisten lasten pidempiaikaisiin unihäiriöihin. 5-6- vuotiailla lapsilla sekä aktiivinen television katsominen, että passiivinen altistuminen televisio-ohjelmille ovat yhteydessä lapsen unihäiriöihin. Mediapelot ovat 5-6- vuotiailla lapsilla painajaisunien lisäksi keskeisimpiä pelon aiheita. (Mustonen & Salokoski 2007, 47-49.)

Mediapelot voivat syntyä hyvin erilaisista mediasisällöistä. Pelottava hahmo tv-ohjelmasta voi siis olla hyvinkin pelottava kokemus lapselle ja lapsi saattaa jatkaa pelottavan asian keskenjäänyttä käsittelyä esimerkiksi painajaisunessa. Painajaisunet voivat alkaa toistua säännöllisesti, tällöin painajaisunet muodostuvat lapsen arkea häiritseviksi. (Korhonen 2008, 53). Voidaan siis todeta, että pienen lapsen pelko on erittäin konkreettista ja kokonaisvaltaista.

5.5 Suojelullinen näkökulma ja keskustelun merkitys mediakasvatuksessa

Mediakasvatuksessa on tärkeää se, että lapsi voi keskustella avoimesti median sisällöistä ja käytöstä aikuisten kanssa. Kun lapsi tulkitsee ja jäsentää median sisältöjä, hän tarvitsee siinä aikuisen apua. Kasvattajan tärkeä tehtävä on olla läsnä, kuunnella ja tukea lasta. Lapselta voi esimerkiksi kysellä asioista, jotka jäävät vaivaamaan ja tarttua lapsen kommentteihin. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 22.) Esimerkiksi tv-ohjelmista keskusteleminen on äärimmäisen tärkeää mediakasvatuksessa. Keskustelut voivat lieventää mahdollisia pelkotioloja ja ohjelmasta aiheutuvaa hämmennystä. Alle kouluikäiset lapset eivät vielä täysin osaa erottaa mielikuvitusmaailmaa ja todellisuutta. Joissakin tilanteissa lapsi ymmärtää faktan ja fiktion eron. Tämä tieto voi unohtua, kun pelottava ärsyke valtaa lapsen mielen. Voidaan siis todeta, että vanhemman läsnäolo on enemmän kuin tärkeää. Keskustelun ajoitus on myös oleellista mediakasvatuksessa. Keskustelulla voi olla terapeuttilinen vaikutus jos pelottavista kokemuksista keskustellaan heti kokemuksen jälkeen. Lapselta voi kysellä, mitä mieltä hän on ohjelmasta, oliko se mukava tai oliko ohjelmassa jotain pelottavaa ja murheellista. (Korhonen 2010, 26-27.)

Suojelullinen näkökulma on tärkeää mediakasvatusta määriteltäessä. Moni lapsi jää ilman vanhemman tukea mediasisältöjen kanssa ja altistuu aikuisille suunnatun materiaalin näkemiseen. Mediankäytön turvallisuuden opettelu tulisi olla yhtä tärkeää kuin liikennesääntöjen

omaksuminen. Rajoja ja rakkautta tarvitaan lapsen turvallisen kasvun saavuttamiseksi. Aikuisen tulee asettaa selvät rajat lapsen mediankäytölle. Lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa erilaista mediaa käyttäessään. Lasta ei siis voi jättää kokonaan yksin seuraamaan mediaa. Aikuisen tehtävänä on suodattaa haitallinen sisältö ja opettaa kriittistä ajattelua mediasisältöjä kohtaan. Aikuisella on tärkeä rooli faktan ja fiktion erottamisen yhteydessä. (Salokoski 2007, 84.) Lapsi joutuu liian pienenä median pyörteisiin, jos television ja videoiden katselua ei rajoiteta. Muun muassa aggression ja ihmissuhderistiriitojen näkeminen liian varhain ei kuulu lapsen elämään. Ennen edellä mainittuja lapsen olisi hyvä kokea riittävästi satujen turvallista maailmaa ja saada sitä kautta rakentaa hyvää ihmiskuvaa. (Lehtipuu 2006, 63.)

Savolaisen (2008, 23) tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajat kokevat, että myös vanhempien tulisi saada mediakasvatusta. Tutkimuksen mukaan vanhemmat eivät välttämättä tiedä, miten lasta tulisi ohjata median parissa. Vanhemmat eivät tunnu ymmärtävän, miten lapsi ymmärtää ja kokee median tuottaman sisällön. Mediakasvatusta tulisi suunnata vanhempien suuntaan, jotta he alkaisivat enemmän ajatella median sisältöjä ja käyttöä lapsen näkökulmasta. Moilanen (2010, 38) on tutkinut perhetekijöiden yhteyttä alle kouluikäisen lapsen television käyttötottumuksiin. Hänen tutkimuksestaan kävi ilmi, että 12,5 % tutkimukseen osallistuneista vanhemmista eivät pitäneet mediakasvatusta tärkeänä lapsen kasvatuksen kannalta. Tämän mukaan voidaan todeta, että mediakasvatusta tulisi tarjota vanhemmille, jotta he voisivat siirtää tietämystään lapsilleen. Keränen (2010, 36) puolestaan on tutkinut opinnäytetyössään päiväkotiväen ja kodin välistä mediakasvatuskumppanuutta. Keräsen mukaan mediakasvatuskumppanuutta voidaan tukea monin eri tavoin, muun muassa seuraavanlaisesti

- kahdenkeskeiset keskustelut vanhemman kanssa
- päiväkodin ja perheiden väliset yhteiset pelisäännöt
- vanhempainillat mediakasvatuksesta
- mediakasvatuksen puheeksi ottaminen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa

6 Opinnäytetyön vaiheiden ja toteutuksen arviointi

Toive mediakasvatus-aiheisesta opinnäytetyöstä tuli päiväkodin johtajalta. Olimme kiinnostuneita tekemään opinnäytetyön aiheesta, ikään kuin jatkoksi mediakasvatus-hankkeellemme. Itse työn idea syntyi ollessamme harjoittelussa kyseisessä päiväkodissa. Harjoittelun kehittämistehtävänäimme oli liittää mediakasvatus päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mediakasvatus-aihetta pohjustaaksemme pidimme vanhempainillan keväällä 2011, johon myös kasvattajat osallistuivat. Huomasimme harjoittelun aikana, että päiväkodin henkilöstöllä oli paljon erilaisia mielipiteitä mediasta ja mediakasvatuksesta. Tiesimme ja tunsimme päiväkodin mediakasvatukseen liittyvän taustan. Päiväkotiin kaivattiin yhteistä keskustelua me-

diakasvatukseen liittyvistä arvoista ja asenteista. Yhteistä linjaa mediakasvatuksesta ei ollut ja tähän halusimme antaa mahdollisuuden. Päiväkodin johtaja oli kanssamme samaa mieltä, joten aloimme suunnitella opinnäytetyötä tältä pohjalta. Opinnäytetyömme tehtävänä ja tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tiedollista, taidollista sekä asenteellista osaamista mediakasvatuksesta koulutuspaketin avulla.

Käymme arviointia läpi opinnäytetyömme prosessin mukaisesti: ensin arvioiden kyselyä, mitkä olivat sen tavoitteet ja täyttyivätkö ne, seuraavaksi toiminnallisen osuuden suunnittelua ja toteutusta, sekä vielä miten päädyimme suunnitelmassa kyseiseen lopputulokseen ja kuinka toiminnallinen osuus sujui. Lopuksi nostamme esiin koulutukseen osallistuneilta sekä ryhmähaastattelussa että palautekyselyssä kerättyä palautetta. Arvioimme saamaamme palautetta ja sitä, täyttyikö opinnäytetyölle asetetut tavoitteet. Reflektoimme myös omaa toimintaamme.

6.1 Kysely ja sen arviointi

Kyselyn avulla halusimme selvittää, miten tarpeelliseksi päiväkotien henkilökunta kokee mediakasvatuksen, kuinka työntekijät suhtautuvat mediakasvatukseen ja mikä on henkilökunnan lähtötilanne sen toteuttamiseksi. Meillä oli kaksi toisistaan eroavaa kyselyä. Molempien kyselyjen oli tarkoitus antaa vastauksia kyselyn tavoitteisiin. Kohdepäiväkodin kyselyssä (Liite 1) kysyimme heidän toivomuksiaan koulutuksen suhteen, muuten kyselyt olivat samanlaisia. Koulutuspaketin kohdepäiväkodissa toteuttamamme kyselyn oli tarkoitus antaa tarvittavia tietoja, koulutuspaketin suunnittelua varten.

Olimme asettaneet kyselylle tavoitteeksi selvittää:

- Minkälaista mediakasvatusta päiväkodissa tapahtuu.
- Miten siihen suhtaudutaan ja minkälaisiin arvoihin mediakasvatus pohjautuu.
- Kuinka tarpeelliseksi henkilökunta kokee mediakasvatuksen.

Kysely toteutettiin kesäkuussa 2011. Tämä ei ollut ajankohtana paras mahdollinen. Meistä riippumattomista syistä ajankohta oli hieman myöhäisempi, kuin olimme suunnitelleet. Halusimme huonosta ajankohdasta huolimatta toteuttaa kyselyn, jotta pysyisimme muuten aikataulussamme. Kyselyjä toimitettiin päiväkoteihin yhteensä 36 kappaletta. Vastauksia palautui 14 kappaletta (38,8 %). Tämän uskomme johtuvan juuri ajankohdasta. Osa päiväkotien henkilökunnasta oli jäänyt jo kesälomalle, ja osalla saattoi olla kiireitä kesäpäivystyksen vuoksi. Palautuneiden vastausten määrään saattoivat tuki vaikuttaa muutkin syyt. Saatekirje, joka toimitettiin kyselyjen mukana, olisi voinut olla motivoivampi. Tämä olisi saattanut lisätä vastausten määrää. Olimme kertoneet kyselystä päiväkotien johtajille puhelimitse ja olimme

varautuneet kertomaan lisää viedessämme kyselyt päiväkodeihin. Tapasimme yhden johtajan, ja kaksi päiväkotia jäi saatekirjeen sekä puhelinkeskustelujen varaan ohjeistuksessa. Mielestämme olimme kuitenkin ohjeistaneet kyselyn täytöstä ja aikataulusta riittävän hyvin.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli analysoida kyselyn vastaukset SPSS-ohjelmalla. Emme kuitenkaan nähneet tarpeelliseksi analysoida näin pientä vastausmäärää kyseisellä ohjelmalla. Teimme sisällönanalyysia kyselyn avoimista kysymyksistä. Kokosimme muutamia taulukoita kysymyksistä, joissa oli vastausvaihtoehdot. Mielestämme analysointitapamme oli riittävä suhteessa opinnäytetyön laajuuteen sekä työmäärään.

Kyselylle asetetut tavoitteet täyttyivät yhtä lukuun ottamatta. Saimme tietoa siitä, minkälaisesta mediakasvatusta päiväkodeissa tapahtuu. Kuten teoriaosuudessa mainitsimme, päiväkotien toimintaan ovat perinteisesti kuuluneet sadut, kuvat ja leikit, joiden aiheet ovat mediaa tai mediasta. Kirjamedia on ollut perinteinen varhaiskasvatuksessa jo pitkään, mutta satujen rinnalle ovat tulleet esimerkiksi interaktiiviset cd-kirjat, sekä tietokone- ja konsolipelit. (Kupiainen 2007, 17-18.) Tämän voimme todeta myös kyselyn pohjalta. Päiväkodeissa mediakasvatusta toteutetaan kirjojen, valokuvien, cd-levyjen, tietokoneiden, lehtien ynnä muiden mediavälineiden avulla. Yhtä vastausta lukuun ottamatta kaikkien vastanneiden mielestä päiväkodissa toteutettiin mediakasvatusta. Useista vastauksista kävi ilmi, että päiväkodissa oli käytössä Kidsmart-tietokone. Kidsmart-tietokone on lapsille suunniteltu kone, jossa on oma työpöytä jokaiselle. Sillä voi esimerkiksi pelata tai piirtää. Mediamuffinssi-materiaali oli myös käytössä päiväkotien mediakasvatuksessa. Osana mediakasvatusta päiväkodeissa olivat mediaan liittyvät keskustelut lasten kanssa.

Taulukossa 1 näkyvien kysymysten perusteella saimme selville, miten mediakasvatukseen suhtauduttiin kyselyyn osallistuneissa päiväkodeissa, ja kuinka tarpeelliseksi henkilökunta kokee mediakasvatuksen. Vastaajista kolme piti jo toteutettavaa mediakasvatusta riittävänä. Mediakasvatusta pidettiin tärkeänä asiana päivähoitossa. Vain yhdellä vastaajista ei ollut nousut huoli lasten median käytöstä. Lähes kaikkien mielestä päivähoitoikäiselle lapselle tulisi tarjota mediakasvatusta. Vaikka kyselyjen vastausten määrä oli pieni, pystyimme niistä päättämään, että mediakasvatus on tärkeä asia, ja lasten median käytöstä ollaan huolestuneita. Suhtautuminen mediakasvatukseen oli mielestämme myönteistä ja mediakasvatusta tulisi tarjota päivähoitoikäiselle. Nämä tiedot olivat tärkeitä ajatellen koulutuspaketin suunnittelua. Saimme jonkinlaisen näkemyksen siitä, mistä näkökulmasta alkaisimme koulutusta rakentaa. Jos vastaukset olisivat olleet päinvastaisia, olisimme lähestyneet aihetta erilaisesta näkökulmasta.

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa/ei vastausta ollenkaan
Onko päiväkodissa toteutettava mediakasvatus riittävää?	3	7	4
Pidätkö mediakasvatusta tärkeänä päivähoitossa?	11	1	2
Onko noussut huoli lasten median käytöstä?	13	1	-
Tulisiko mediakasvatusta tarjota päivähoitoikäiselle?	13	1	-

Taulukko 1: Kyselyn yhteenvetoa

Kyselyn tavoitteena oli saada selville, minkälaisiin arvoihin mediakasvatus pohjautuu. Tämä tavoite ei mielestämme toteutunut riittävän hyvin. Vastauksista nousi esiin turvallisuus. Suojelua median vaaroilta piti todella tärkeänä 12 vastaajaa ja melko tärkeänä kaksi vastaajaa. Emme ehkä osanneet asettaa oikeanlaisia kysymyksiä, jotta olisimme saaneet enemmän arvoja nostettua esiin. Vaikka yksi kyselyn tavoitteista ei täydellisesti toteutunutkaan, saimme riittävät tiedot koulutuspaketin suunnittelua varten.

Koulutuspaketin väittämien aiheet tulivat kyselyn kysymyksistä, joissa oli hajontaa. Näistä kysymyksistä tuli puolesta- että vastaan-vastauksia. Päättelimme, että näistä asioista voisi syntyä keskustelua erilaisten mielipiteiden takia. Seuraavien kysymysten pohjalta lähdimme kehittämään koulutuspakettia.

- Tulisiko mediakasvatusta mielestäsi tarjota päivähoitoikäiselle lapselle?
- Kuuluuko lastenelokuvien katseleminen mielestäsi päiväkotiin?
- Olisiko tärkeää opettaa jo päiväkotikäiselle tietokoneen käsittelyä?
- Kuuluvatko lasten tietokone- tai pelikonsolipelit mielestäsi päiväkotiin?

6.2 Koulutuspaketin suunnittelu

Suunnittelimme ja valmistimme koulutuksen kyselyn tulosten perusteella. Kyselyjä analysoidessamme niistä nousi mielenkiintoisia vastauksia. Kysymykseen ”Kuuluuko lastenelokuvien katseleminen mielestäsi päiväkotiin?” saimme vastauksia puolesta ja vastaan. Yhdeksän vastaajista oli sitä mieltä, että elokuvat kuuluvat päiväkotiin. Toinen kysymys, josta löytyi tasaisesti puolesta ja vastaan mielipiteitä oli, ”Kuuluvatko lasten tietokone- tai konsolipelit

mielestäsi päiväkotiin?”. Kahdeksan vastaajan mielestä tietokone- tai konsolipelit eivät kuuluneet päiväkotiin ja pelien puolesta puhuivat kuusi vastaajaa. Kysymykset ”Tulisiko mediakasvatusta mielestäsi tarjota päivähoitoikäiselle lapselle?” ja ”Olisiko tärkeä opettaa jo päiväkotikiikarille tietokoneen käsittelyä?” saivat kyllä- ja ei-vastauksia, eivät kuitenkaan yhtä tasaisesti kuin edelliset. Päätimme valita koulutuksen väittämien aiheet näiden kysymysten perustella. Uskoimme niiden synnyttävän yhteistä arvokeskustelua koulutuksessa, koska ne jakoivat mielipiteitä kyselyn vastauksissa. Valitsimme väittämät koulutuksen toteutustavaksi, koska ajattelimme niiden herättävän tunteita ja aiheuttavan keskustelua. Väittämien oli tarkoitus herättää ajattelemaan aihetta.

Koulutuksen suunnitelmaan kuului, että jokaisen väittämän taustalla olisi faktatietoa. Haimme tietoa monista eri lähteistä. Oli vaikea arvioida, koska teoriaa ja faktatietoa olisi riittävästi. Halusimme, että väittämien taustalla olisi tietoa sekä puolesta että vastaan. Ajatuksenamme oli, että myös koulutukseen osallistujilla olisi mielipiteitä. Tietyssä pisteessä oli tehtävä päätös, että teorian tietoa on nyt tarpeeksi ja oli siirryttävä seuraavaan vaiheeseen. Halusimme suunnitella kohdepäiväkodille koulutuspaketin, joka sisältäisi itse koulutusosuuden sekä hyödyllisiä linkkejä ja vinkkejä-osuuden. Ajatuksenamme oli kerätä koulutusmateriaali eli väittämät ja faktat yksien kansien väliin. Hyödyllisiä linkkejä ja kirjoja laitoimme muistiin, kun niitä tuli vastaan opinnäytetyötä tehdessä.

Halusimme olla hyvin valmistautuneita koulutukseen, joten päätimme testata koulutuksen ajatusta ennen toteutusta. Testasimme yhtä väittämää Laurean sosionomi-opiskelijoilla. Kokonaisuudessa koulutuspaketissamme on neljä väittämää. Saimme jonkinlaisen käsityksen siitä, miten tämäntyyppinen koulutus olisi järkevää toteuttaa. Huomasimme, kuinka kauan yhden väittämän käsittelemiseen meni aikaa. Toivoimme, että testauksen jälkeen saisimme uusia vinkkejä ja mielipiteitä tämäntyyppisestä tavasta toteuttaa koulutus. Keräsimme palautteen ja saimme hyvää palautetta ja uusia ehdotuksia toiminnan toteuttamiseen. Testauksen avulla huomasimme, että kouluksemme on mahdollista toteuttaa ja sitä pidettiin hyvänä ideana. Palaute oli rohkaisevaa ja positiivista. Hyvää koulutuksen ideassa ja väittämässä oli, että ne herättävät ajatuksia, tunteita ja keskustelua. Kasvattajat pääsevät pohtimaan ja kyseenalaistamaan omia mielipiteitään. Kehitettävää heidän mielestään oli vielä PowerPointesityksessä. He toivoivat myös tutkimustietoa sekä lähteitä näkyviin. Osan mielestä väittämät olisivat saaneet olla vielä provosoivampia, kun taas toisten mielestä ne olivat jo nyt. Teimme palautteen perusteella muutamia muutoksia koulutukseen. Laitoimme PowerPoint-dioihin lähteet näkyviin ja lisäsimme hieman tutkimustietoa yhteen väittämään. Varsinaisia väittämiä emme lähteneet muuttamaan provosoivammiksi. Testaus oli hyödyllinen, ja saimme tarvitsemaamme palautetta. Tämän avulla saimme kehitettyä koulutusta paremmaksi. Positiivisesta palautteesta pystyimme päättämään, että olimme koonneet oikeanlaisia asioita koulutukseen.

6.3 Koulutuksen toteutus

Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden syyskuussa Vehkojan päiväkodissa koko henkilökunnan työillassa. Osallistujia koulutuksessa oli 20. Päädyimme väittämien käyttöön koulutuksessamme, koska halusimme saada henkilökunnan keskustelemaan mediakasvatuksesta ja siihen liittyvistä eri mielipiteistä. Tarkoituksenamme oli käydä koulutuksessa läpi seuraavat neljä väittämää ja keskustella niiden pohjalta mediakasvatuksen eri näkökulmista. Työillassa oli kuitenkin paljon asiaa läpi käytävänä, joten saimme tunnin aikaa toteuttaa koulutuksemme. Tämän takia keskityimme kahteen ensimmäiseen väittämään ja jätimme kaksi viimeistä pois toteutuksesta. Valitsimme kaksi ensimmäistä väittämää, koska lastenohjelmat ja -elokuvat koskettavat kaiken ikäisiä lapsia päiväkodissa. Toisen väittämän valitsimme, koska halusimme tuoda esiin mediakasvatuksen tärkeyden jo pienestä pitäen.

Väittämämme olivat:

- Lastenelokuvat ja -ohjelmat kuuluvat päiväkoteihin.
- Alle kolmevuotias ei tarvitse mediakasvatusta.
- Päiväkoti-ikäiselle olisi hyvä opettaa tietokoneen käsittelyä.
- Tietokone- ja konsolipelit eivät kuulu päiväkoteihin.

Aloitimme illan kertomalla hieman opinnäytetyön etenemisestä ja koulutusillan rakenteesta. Henkilökunnan saapuessa saliin pyysimme kaikkia istumaan tiimeittäin. Tämän jälkeen annoimme kaksi väittämäämme jokaiselle tiimille paperille kirjoitettuna ja pyysimme heitä keskustelemaan niistä. Tiimit saivat keskustella noin 15 minuuttia. Tiimien tuli kirjata ylös esiin tulleita mielipiteitä ja asioita, jotka nousivat väittämistä esille. Osa tiimeistä jäi keskustelemaan päiväkodin saliin ja osa siirtyi muihin tiloihin. Kiertelimme kuuntelemassa, minkälaisista asioista tiimit keskustelivat. Koimme, että tiimit todella pohtivat väittämiä sekä perustelivat mielipiteitään ja kävivät toivomaamme arvokeskustelua. Kun tiimien väliselle keskustelulle varattu aika oli ohi, jaoimme koko porukan kahteen ryhmään ja aloitimme väittelyn. Väittelyn ja keskustelun tarkoituksena oli saada koko henkilökunta vaihtamaan mielipiteitään väittämistä. Väittelyyn oli varattu aikaa noin 10 minuuttia.

Ensimmäinen ryhmä nosti keskuudestaan esille yhden mieleen tulleen asian, joka oli kirjattu jonkun tiimin paperiin, ja ryhmänjäsenet kertoivat sen toiselle ryhmälle. Tämän jälkeen toinen ryhmä pääsi kommentoimaan asiaa ja kertomaan mielipiteensä asiasta. Teimme tämän myös toisin päin, jolloin ensimmäisenä ollut ryhmä pääsi kommentoimaan toisen ryhmän esiin nostamaa asiaa. Ensimmäinen väittämä ”lastenelokuvat ja -ohjelmat kuuluvat päiväkoteihin” herätti kiivasta keskustelua. Heidän mielestään lasten elokuvat ja ohjelmat eivät kuulu päiväkotiin, koska niitä katsotaan jo kotona tarpeeksi paljon. Kumpikin ryhmä esitti omia peruste-

lujaan näkemyksilleen. Keskustelusta nousi esiin arvoja ja asenteita. Keskustelua käytiin hyvässä hengessä, vaikka hieman provosointia vastapuolilta oli havaittavissa. Toinen ryhmä kommentoi tähän, että monissa lasten ohjelmissa ja elokuvissa on paljon opettavia tarinoita ja hyödyllistä tietoa lapselle. Tämän perusteella ne soveltuvat hyvin päiväkotiin.

Toisen väittämän ”alle kolmevuotias ei tarvitse mediakasvatusta” kohdalla toteutimme väitelyn toisin päin, jolloin ensimmäisenä ollut ryhmä pääsi kommentoimaan toisen ryhmän esiinnostamaa asiaa. Toinen väittämä ei herättänyt niin paljon keskustelua kuin ensimmäinen. Keskustelua kuitenkin syntyi ja yritimme parhaamme mukaan sitä ruokkia. Väittämä olisi voinut olla provosoivampi, jolloin keskustelua olisi ehkä syntynyt enemmän. Juuri erilaisia mielipiteitä aiheesta ei löytynyt. Tämä ei suinkaan ole huono asia. Tämä voi kertoa siitä, että päiväkodin henkilökunta on yhtä mieltä asiasta. Alle kolmevuotias tarvitsee mediakasvatusta.

Tämän jälkeen näytimme kumpaankin väittämään faktoja puolesta ja vastaan PowerPointesityksen avulla. Faktojen tarkoituksena oli näyttää hyviä ja huonoja puolia mediakasvatuksesta. Faktoissa oli myös tutkimustuloksia päiväkotikäikäisten lasten mediankäyttötavoista. Emme missään vaiheessa halunneet olla selkeästi puolesta tai vastaan, joten kantamme oli hyvin neutraali. Toimme esille median ja mediakasvatuksen hyötyjä ja haittoja päivähoidossa. Faktojen jälkeen jäi vielä aikaa vapaalle keskustelulle ja palautekyselyjen täyttämiseksi. Keskustelua herätti muun muassa tutkimustieto 0-2-vuotiaiden mediankäytöstä. Keskustelua seurasi ryhmähaastattelu ja palautteen anto. Johtaja oli valinnut kaksi henkilöä seurakseen ryhmähaastatteluun. Haastattelun aikana muut koulutukseen osallistuneet täyttivät palautekyselyjä. Palautetta varten haastattelimme päiväkodin johtajaa, yhtä lastenhoitajaa ja yhtä lastentarhanopettajaa suullisesti. Päädyimme tähän, jotta saisimme syvällisempää palautetta osalta henkilökunnasta. Muille jaoimme kirjallisen palautekyselyn koulutuksesta (Liite 3).

Henkilökunnan työillan aika oli ymmärrettävästi rajallinen. Työillassa oli muitakin käsiteltäviä asioita, joten koulutukseen saimme aikaa käytettäväksi yhden tunnin. Tästä johtuen käytimme koulutuksessamme vain kahta väittämää, alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen. Aikataulumme oli tiukka ja tarkkaan suunniteltu. Tarkka suunnittelu ja aikataulutus osoittautuivat toimivaksi. Tiesimme, mitä tapahtuisin mihinkin aikaan. Pysyimme aikataulussa hyvin. Ainoastaan ryhmähaastattelu venyi hieman. Koulutuksessa olisi voinut olla enemmän aikaa yhteiselle keskustelulle. Koska aika oli rajallinen, halusimme antaa tiimeille enemmän keskustelu-aikaa. Kasvatustyötä tehdään tiimeissä ja on tärkeää, että tiimillä on selvät ja yhteiset sävelet.

6.4 Koulutuksen arviointi ja palaute

Keräsimme palautetta toiminnallisesta osuudestamme eli koulutuksesta palautekyselyn ja ryhmähaastattelun avulla. Ryhmähaastatteluun osallistui kolme henkilöä ja palautekyselyyn

muut koulutukseen osallistuneet henkilöt. Palautekyselyjä palautui täytettynä 17 kappaletta. Taulukossa 2 ei-sarakkeeseen on laskettu myös tyhjäksi jätetyt vastaukset.

Sain uutta tietoa koulutuksesta	Ei uutta tietoa 6	Ei uutta tietoa, mutta jotain muuta 3	Uutta tietoa 8
Sain uusia ideoita tai valmiuksia toteuttaa mediakasvatusta	En saanut 4	-	Uusia ideoita tai valmiuksia 13
Sain uusia näkökulmia mediasta tai mediakasvatuksesta	En saanut 4	Oma näkökulma vahvistui/muistui mieleen 3	Uusia näkökulmia 10
Oma mielipiteeni/näkökulmani muuttui mediaan liittyen	Ei muuttunut 9	Mielipiteeni vahvistui tai selkeytyi 2	Muuttui 6

Taulukko 2: Palautekyselyn tulokset

Palautekyselyn mukaan uutta tietoa koulutuksesta sai kahdeksan osallistujaa. Uutena tietona mainittiin uusi tutkimustieto ja kirjallisuus, joka siihen liittyy. Koulutus antoi ”tietoa myös siitä, mitä hyötyä mediasta voi olla pienille” sekä näkökulmia, ajankohtaisuutta, median hyviä ja huonoja puolia sekä mediakasvatuksen määrittelyä. Koulutus ”avarsi ajattelemaan mediaa laajemmin. Huomio, että kaikki ei ole musta-valkoista”. Toiset saivat uutta tietoa tiimikavereilta. ”Hyvä päästä vaihtamaan mielipiteitä tiimikaverin kanssa”. Kaikille koulutus ei tuonut uutta tietoa mutta ”pistää ajattelemaan asiaa laajemmin” ja ”ei varsinaisesti uutta tietoa, mutta vahvistusta vanhoihin tietoihin” -kommentit kertovat, että jotain koulutuksesta jäi käteen kuitenkin. Kaksi osallistujaa oli sitä mieltä, että uutta tietoa ei tullut.

Ryhmähaastattelussa mainittiin yhtä lailla tutkimustieto, jota koulutus oli antanut. Etenkin 0-2-vuotiaiden mediankäyttöön liittyvä tutkimus tuli uutena tietona ja sitä olisi saanut olla

enemmänkin. Haastatteluun osallistuneet kertoivat, että mediassa on hyviä ja huonoja puolia. Heidän mielestään päiväkodissa on ennakoluuloja mediaa kohtaan, ja oli hyvä päästä keskustelemaan näistä. Koulutus oli hyödyllinen, koska yli puolet osallistujista sai uutta tietoa koulutuksen avulla. Osa koulutukseen osallistuneista koki saaneensa uutta ajateltavaa tai vahvistusta jo olemassa oleviin tietoihinsa mediakasvatuksesta.

Taidollista osaamista eli uusia ideoita tai valmiuksia toteuttaa mediakasvatusta palautekyselyjen mukaan sai 13 koulutukseen osallistujaa. Koulutus toi laaja-alaisempaa näkemystä median mahdollisuuksista ja kuinka sitä voidaan käyttää monin eri keinoin työssä. Media tarjoaa paljon palveluja, joita voi käyttää tavoitteellisesti. Osallistujat saivat ”ideoita orientaatioihin liitettyinä” ja ”esimerkiksi filmien käyttöä joidenkin teemojen yhteydessä”. Oma näkökulma mediakasvatuksesta vahvistui muutamalla vastaajalla, ”pienien kriittistä mediakasvatusta voi ’löysentää’, eli elokuvat voivat silloin tällöin olla ok”. Koulutus antoi uutta ajateltavaa median mahdollisuuksista ja median käytöstä työssä. Lasten ohjelmien ja elokuvien käyttö päivähoidossa sai myös uutta näkökulmaa, ne ovat silloin tällöin hyödynnettävissä. Mielestämme taidollista osaamista syntyy myös siitä, että saa uusia tietoja mediakasvatuksesta ja pohtii omia asenteitaan siihen liittyen.

Kymmenen vastaajaa koki saaneensa koulutuksen myötä uusia näkökulmia mediasta tai mediakasvatuksesta. Vastauksista nousi esiin seuraavanlaisia kommentteja: ”median käyttämistä ei kannata vältellä”, ”avarakatseisuutta tarvitaan, tv ei ehkä ole vain huono” ja ”koulutus oli muistutus taas siitä, kuinka jo hyvin pienet lapset tarvitsevat mediakasvatusta”. Yhteenvetona voisi todeta, että näkökulma vahvistui ja monipuolistui. Koulutus muistutti mediakasvatuksen tärkeydestä ja siitä, kuinka laaja sekä monipuolinen itse media on. Kaikille koulutus ei synnyttänyt uusia näkökulmia, mutta keskustelua syntyi. Mediassa ja mediakasvatuksessa on monia puolia, kuitenkin tärkeintä on asioiden tiedostaminen. Haastateltavien keskustelusta kävi ilmi, että koulutuksesta tuli osittain riittämättömyyden tunne. Halua olisi toteuttaa paljon asioita kasvatustyössä, mutta resurssit ovat rajalliset. Koulutus muistutti heitäkin median laajuudesta ja siitä, kuinka koko median kirjoa voisi hyödyntää ja käyttää työssä.

Halusimme tietää muuttuiko koulutettavien mielipide tai näkökulma jostakin mediaan liittyvästä asiasta. Muutamien vastaajien käsitykset muuttuivat. Liiallinen kriittisyys mediaa kohtaan karisi, ja positiivista asennetta media kohtaan löytyi. Mielipide päiväkodissa tapahtuvasta elokuvien katselusta oli muuttunut ja niiden mahdollisuuksia oli tiedostettu. Niukalla enemmistöllä mielipide tai näkökulma ei ollut muuttunut. Perusteluina sanottiin, että mielipide ei muuttunut, mutta ajatukset olivat selkeytyneet tai mielipide oli ollut jo ennakkoon pohdittu.

Hyvää palautetta saimme hienosti ja ytimekkäästi esitetystä ja toteutetusta koulutuksesta. Palautteissa mainittiin, että koulutus oli sopivan pituinen ja herätti keskustelua. Aihe oli kiinnostava ja siitä puhuminen oli vuosi vuodelta tärkeämpää. Mainintoja tuli myös keväällä pitämästämme koulutuksesta, vaikka se ei opinnäytetyöhömmme liittynyt. Olimme kiitettävästi pitäneet yhteyttä kohdepäiväkotiin, ja henkilökunta oli hyvin perillä työmme eri vaiheista. Yhdessä palautteessa ehdotettiin jatkoideaa kehitettäväksi mediakasvatuksesta ja puheen kehityksestä. Palautteista risuiksi luokittelimme kaksi kommenttia. Väittämät olisivat voineet olla vieläkin provosoivampia ja koulutuksemme oli pintaraapaisu mediakasvatuksesta.

Ryhmähaastattelun ruusuista voisi mainita, että koulutuksen ajankohta oli hyvä. Keväällä olimme ”käynnistämässä” mediakasvatusta päiväkodissa ja nyt asiaa oli työstetty pikku hiljaa eteenpäin. Henkilökunta oli saanut rauhassa totutella asiaan. Haastateltavat ajattelivat, että oli hyvä asia, että olimme tuttuja entuudestaan. Keskustelua syntyi ja oli helpompi keskustella, kun emme olleet täysin vieraita. Heidän mielestään koulutus täydensi sopivasti heidän varhaiskasvatussuunnitelmaansa. Koulutus oli avannut heille lisää näkökulmia mediasta ja mediakasvatuksesta. Haastateltavat totesivat, että päiväkodissa oli menty mediamyönteisempään suuntaan. Ennakkoluuloja on toki vielä, mutta niistä voidaan keskustella. Keväällä moni oli jyrkästi mediaa vastaan, mutta näkökulmat olivat muuttuneet ja media ei ole enää pelkättään paha asia. Miinuksena haastateltavat kertoivat, että väittämiä olisi voinut olla vielä lisää. Kerroimme, että he voivat käydä kaksi viimeistä väittämää ja niiden faktat läpi keskenään esimerkiksi seuraavassa työillassa, jos heillä on aikaa. Koulutukseen olisi toivottu lisää kuulijoita innostavampaa otetta, jotta toisessa väittämässä olisi saatu aikaan enemmän keskustelua. Pääasia haastateltavien mielestä oli, että keskustelua syntyi ja näin ollen päästiin taas askel eteenpäin mediakasvatuksen suhteen.

7 Pohdinta ja yhteenveto

Asetimme opinnäytetyöllemme tavoitteeksi tuottaa päiväkodin henkilökunnalle tiedollista, taidollista ja asenteellista osaamista mediakasvatuksesta. Koulutuksesta saamamme palautteen perusteella saavutimme asetetut tavoitteet. Yli puolet henkilökunnasta koki saaneensa uutta tietoa mediasta ja mediakasvatuksesta. Uusia ideoita ja valmiuksia omaan työhönsä sai noin puolet henkilökunnasta, joten henkilökunta sai taidollista osaamista. Olimme positiivisesti yllättyneitä saamastamme asenteellista osaamista koskevasta palautteesta. Reilusti yli puolet koulutukseen osallistuneesta henkilökunnasta sai uusia näkökulmia mediasta ja mediakasvatuksesta. Monen mielipide tai näkökulma mediakasvatuksen toteuttamisesta päivähoidossa muuttui.

Olimme tyytyväisiä, että henkilökunnan asenteissa oli tapahtunut muutoksia myönteisempään suuntaan. Media koettiin vielä keväällä mörkönä, joka ei välttämättä kuulu päiväkotiin. Me-

diakasvatuksen toteuttamiseen ei nähty olevan riittävästi valmiuksia. Koulutuksen toteutuksen aikana ja sen jälkeen havaitsimme positiivisempaa suhtautumista mediaan ja mediakasvatukseen. Ilmapiiri aiheesta keskusteltaessa oli erilainen kevääseen verrattuna. Kasvattajan asenne mediaan ja mediakasvatukseen on avainasemassa mediakasvatuksen toteuttamisessa. Ruckensteinin (2010, 505) havaintojen mukaan kasvattajan suosiessa lasten pehmoleluja verrattuna digitaalisiin leluihin, vaikuttaa kasvattajan mielipide ajan myötä lapsen leluvalintoihin. Uskomme tämän pätevän myös median suhteen. Media on tiiviisti mukana lasten elämässä ja tämän vuoksi koemme asenteiden muuttumisen hyvin tärkeänä. Näkökulmien laajentuminen on edellytyksenä sille, että mediakasvatusta toteutetaan päiväkodissa. Henkilökunta havahtui median laajuuteen ja sen mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa. Koulutuksessa kävi ilmi, että henkilökunta oli huomannut mediakasvatuksen olevan muutakin kuin tv:n katsomista lasten kanssa. Mediaa voi käyttää varhaiskasvatuksessa monipuolisesti, muun muassa opetuksessa ja apuna tunteiden käsittelyssä.

Onnistuimme koulutuksen toteutuksessa mielestämme hyvin. Saimme käytyä läpi kaikki tarvittavat asiat, joita olimme suunnitelleet. Koulutuksen rakenne oli toimiva ja etenkin väittämiin perustuva työskentely herätti toivottua keskustelua. Koulutuksesta jäi pois varsinaiset väittämäkortit. Väittämät esitettiin paperilla ja PowerPointilla. Korttien valmistus ja koulutuspaketin kokoaminen yksiin kansiin jäi myöhempään ajankohtaan. Lopulta koulutuspaketin nimeksi muotoutui Mediassa mukana. Tänä päivänä media on osa arkea eikä sitä pääse pakoon. Koulutuksen avulla onnistuimme herättelemään henkilökuntaa pohtimaan mediakasvatuksen tarvetta ja ylipäättänsä mediaa. Saimme tuotua uusia näkökulmia mediasta päivähoitoon ja olimme tyytyväisiä, että moni huomasi mediakasvatuksen tärkeyden. Pienestä pitäen aloitetulla mediakasvatuksella voidaan tukea lasta oppimaan medialukutaitoa ja mediakriittisyyttä.

Opinnäytetyömme eteni ja valmistui lähestulkoon suunnitellussa aikataulussa. Pieniä viivästyksiä lukuun ottamatta saimme vietyä prosessin loppuun asti aikataulussa. Yhteistyö työelämätahon kanssa sujui moitteettomasti ja he olivat innolla mukana alusta lähtien. Koimme, että kohdepäiväkoti oli tyytyväinen meidän antamaamme panokseen. Joustoa löytyi molemmin puolin ja saimme yhdistettyä aikataulumme suunnitellusti. Teimme opinnäytetyötä parityönä. Meidän yhteistyömme sujui erinomaisesti ja kumpikin hoiti jaetut vastuut aikataulun mukaisesti. Monia asioita olisi voinut tehdä toisin, mutta emme osaa sanoa, olisivatko muutokset vaikuttaneet lopputulokseen. Koulutuspaketin suhteen olisimme voineet suunnitella aikataulumme paremmin. Emme saaneet väittämä-kortteja valmiiksi koulutukseen, joten tämän olisimme voineet tehdä toisin. Lopullisten väittämä-korttien käyttö koulutuksessa olisi ollut mukavaa, mutta PowerPoint esitys ajoi asiansa.

Koulutuksesta saamamme palautteen mukaan uskomme, että koulutusta voidaan hyödyntää muissa päiväkodeissa. Opinnäytetyön tuloksena syntynyt koulutuspaketti (Liite 2) voisi olla

hyödynnettävissä varhaiskasvatuksessa. Välitimme koulutuspaketin eteenpäin, jotta siitä voisi olla hyötyä muillekin ja se avaisi keskustelua mediasta sekä mediakasvatuksesta. Toivomme, että Metka (mediakasvatuskeskus), Mediakasvatusseura sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto olisivat halukkaita hyödyntämään materiaaliamme. Koulutuspaketti toimi kohdepäiväkodissa osana mediakasvatuksen kehittämistä. Mielestämme mediakasvatuksen tulisi olla mukana varhaiskasvatuksen kehittämistyössä. Median käyttö alkaa jo varhaisessa vaiheessa. Tämän perusteella olisi luontevaa, että varhaiskasvatuksessa nostettaisiin median hyödyt ja haitat esille niin ryhmän toiminnassa kuin kasvatuskumppanuudessa.

Henkilökohtaisesti olemme saaneet opinnäytetyötyöskentelystä valtavasti uutta tietoa. Saamamme tiedot ovat antaneet paljon lisää omassa ammatissa kehittymiseen. Työskentelemme molemmat varhaiskasvatuksen parissa ja uskomme, että meillä on nyt enemmän tietoa ja taitoa jaettavaksi työyhteisöihin. Työ on antanut itseluottamusta omaan osaamiseen ja opettanut paineensietokykyä. Työ varhaiskasvatuksessa vaatii jatkuvaa itsensä kehittämistä ja olemme tyytyväisiä, että mediakasvatuksen tietämyksestä on tullut meille vahvuus, josta tiedämme paljon. Opinnäytetyön myötä saimme itsekin tiedollista, taidollista ja asenteellista osaamista mediakasvatuksesta. Uskomme, että mediakasvatus on yksi tulevaisuuden haasteista varhaiskasvatuksessa ja toivomme, että sen tarve tultaisiin huomaamaan.

Lähteet

- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2005). Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Burns, N. & Grove, S.K. 1997. The practice of Nursing Research. Conduct, Critique & Utilization. Philadelphia: W.B. Saunders Company.
- Erwin, P. 2001. Attitudes and Persuasion. Psychology Press Ltd. Suom. Ahokas, M. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. WSOY.
- Happo, H. 2010. Turvallinen pelaaminen - Miksi pelaamista rajoitetaan? Teoksessa Niinistö, H., Olkkonen, R., Pentikäinen, A., Ruddock, E. & Ruhala, A. (Toim.) Mediametkaa! Osa 4 - Kaikki peliin. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry 60-67.
- Heikkonen, J. 1995. Moraali ja etiikka käytännössä käsikirja. Juva: Tietosanoma.
- Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Hietala, P., Ovaska, S., Sommers-Piironen, J., Tanhua-Piironen, E. & Birkstedt, S-P. 2005. Kenen ehdoilla tietotekniikkaa: kokemuksia päiväkodista ja koulusta. Teoksessa Lahikainen, A R. Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 164-184.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S & Remes, H. 1995. Teemahaastattelu. Gaudeamus: Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Kangas, S. 2007. Mäkin haluun! Pelit luovuuden leikkikenttänä. Teoksessa Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 49- 55.
- Kangassalo, M. & Liukko, S. 1998. Mediaa muruille. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kangassalo, M., Sommers-Piironen, J. & Tanhua-Piironen, E. 2005. Tekniikkaa ja tutkivaa oppimista lasten oppimisympäristöissä. Teoksessa Lahikainen, A R. Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 145-163.
- Kantonen, L. 2009. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Karimäki, R. 2007. Media leikkiin innostajana. Teoksessa Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 40-47.
- Kemppinen, P. 2002. Kasvatusvisualisointi. Asenteiden, arvojen ja produktiivisuuden muokkaaminen. Kannustusvalmennus P. & K.
- Keränen, S. 2010. ”Tullaanko sitten ajatelleeksi, ettei Salkkarit ole lapsille suositeltavaa katsottavaa?” Mediakasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö.

- Kirmanen, T. 2000a. Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5-6- vuotiaiden lasten pe-
loista ja pelon hallinnasta. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 78, Kuopio.
- Korhonen, P. 2008. Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta. Väitös-
kirja. Tampereen yliopisto.
- Korhonen, P. 2010. Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Meri-
ranta, M.(Toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIPres oy. 9-32.
- Koskinen, L. 1994. Mikä on oikein? Etiikan käsikirja. Helsinki: Lasten Keskus.
- Kupiainen, R. 2007. Pienten lasten medialukutaito. Teoksessa Niinistö, H., Pentikäinen, L. &
Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Hel-
sinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 15-22.
- Kupiainen, R., Luostarinen, H., Noppari, E. & Uusitalo, N. 2008. ”Mä oon nyt online!” Lasten
mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot osallisuus mediakasvatus. Helsinki: Pal-
menia.
- Lahikainen, A R. & Pirttilä-Backman, A-M. 2000. Sosiaalipsykologian perusteet. Helsinki: Otava
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perus-
prosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (Toim.) Laadulliset tutki-
musmenetelmät hoitotieteessä. Juva: 2003. 21-43.
- Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. WSOY.
- Levomäki, I. 1998. Arvojen moninaisuus tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Suomen itsenäisyyden
juhlarahasto.
- Martsola, R. & Mäkelä-Rönnholm, M. 2006. Lapsilta kielletty - Kuinka suojella lasta media-
traumalta. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Helsinki: Stakes ja Opetusministeriön Mediamuf-
finssi-hanke.
- Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa. 2011. Kerhokeskus - koulutyöntuki ry & Ope-
tus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki: Libris Oy. [www-dokumentti]
http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/etusivu/mediataitojen_oppimispolku_netti.pdf (Luettu 3.5.2011)
- Moilanen, M. 2010. Perhetekijöiden yhteys alle kouluikäisen lapsen television käyttötottumuk-
siin. Laurea-ammattikorkeakoulu Hyvinkää. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Mustonen, A. & Salokoski, T. 2007. Median vaikutukset lapseen ja nuoriin. Katsaus tutkimuksiin
sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja- säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkai-
suja 2/2007.
- Mustonen, A. 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (Toim.)
Median sylissä kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: FINN LECTURA. 55-69.
- Niinistö, H. 2010. Media haastaa kasvattajan pelikentällä. Teoksessa Niinistö, H., Olkkonen,
R., Pentikäinen, A., Ruddock, E. & Ruhala, A. (Toim.) Mediametkaa! Osa 4 - Kaikki peliin. Hel-
sinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 53-59.

Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2007. Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: MediakasvatuskeskusMetka ry.

Pietilä, V. 1973. Sisällön erittely. Helsinki: Gaudeamus.

Potter, W.J. 2004. Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach. Sage Publications, Inc.

Ruckenstein, M. 2010. Toying with the World: Children, Virtual Pets and Value of Mobility. *Childhood* 17. 500-513.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [www-dokumentti]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Luettu 6.11.2011)

Salokoski, T. 2007. Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksessa (Toim.) Niinistö, H. Pentikäinen, L. Ruhala, A. Mediametkaa! Osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus metka Ry. 76-86.

Savolainen, S. 2008. Mediakasvatus päiväkodeissa. Lastentarhanopettajien omia näkemyksiä ja kokemuksia. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtauspaikkana. Tampere: Gaudeamus.

Suoninen, A. 2011. Lasten median käytöt vanhempien kertomana. Teoksessa Kotilainen, S. (Toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0-8- vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. 15-44.

Suoranta, J. & Ylä-Kotola, M. 2000. Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa. Vantaa:WSOY

Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Tampere: Vastapaino.

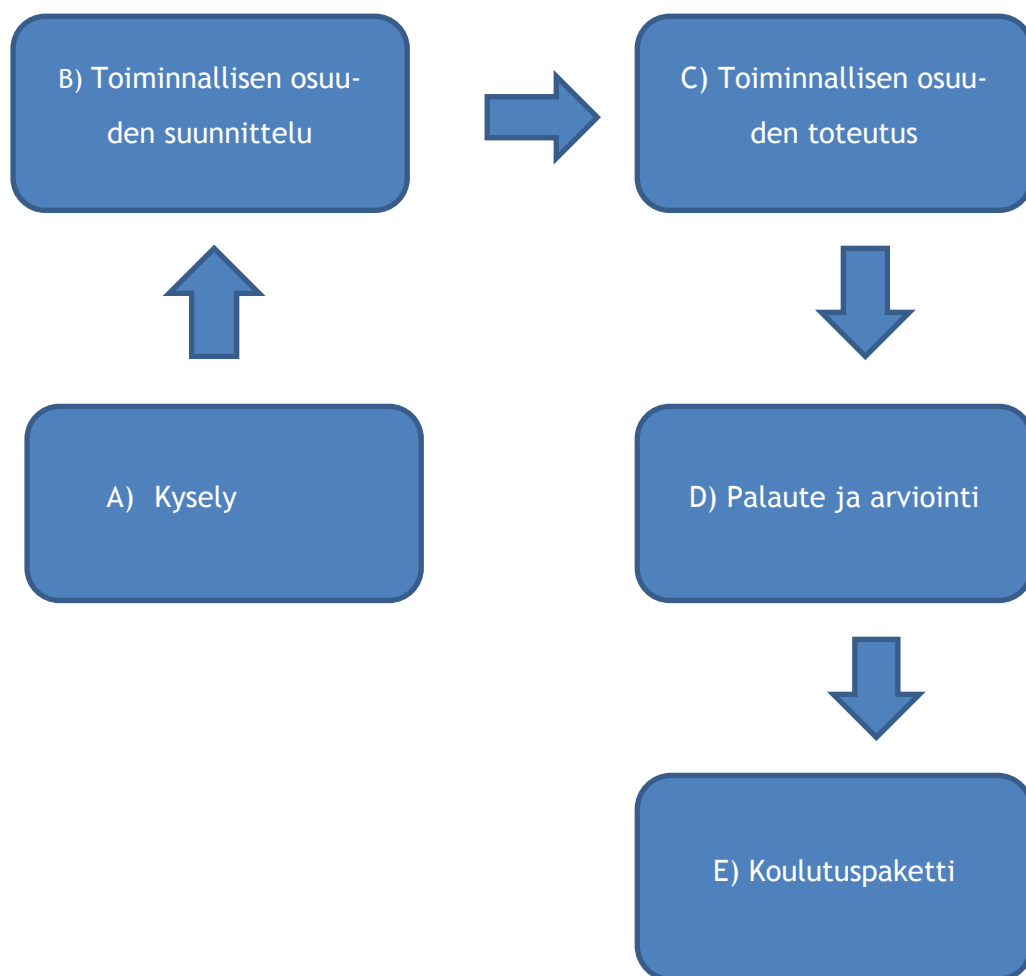
Valkenburg, P.M. 2004. Children's responses to the screen.A media psychological approach. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum associates.

Valkonen, S. Pennonen, M. & Lahikainen, A.R. 2005. Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa Lahikainen, A.R, Hietala, P. Inkinen, T. Kangassalo, M. Kivimäki, R & Mäyrä, F. (Toim.). Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Gaudeamus: Tampere.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56.

Vuorela, S. 2005. Haastattelumenetelmät. Teoksessa Ovaska, S. Aula, A. & Marjaranta, P. (Toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. 37-52.

Kuvio 1: Opinnäytetyö prosessi

Taulukko 1: Kyselyn yhteenvetoa

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa/ ei vastausta ollenkaan
Onko päiväkodissa toteutettava mediakasvatus riittävää?	3	7	4
Pidätkö mediakasvatusta tärkeänä päivähoitossa?	11	1	2
Onko noussut huoli lasten median käytöstä?	13	1	-
Tulisiko mediakasvatusta tarjota päivähoitoikäiselle?	13	1	-

Taulukko 2: Palautekyselyn tulokset

Sain uutta tietoa koulutuksesta	Ei uutta tietoa 6	Ei uutta tietoa, mutta jotain muuta 3	Uutta tietoa 8
Sain uusia ideoita tai valmiuksia toteuttaa mediakasvatusta	En saanut 4	-	Uusia ideoita tai valmiuksia 13
Sain uusia näkökulmia mediasta tai mediakasvatuksesta	En saanut 4	Oma näkökulma vahvistui/ muistui mieleen 3	Uusia näkökulmia 10
Oma mielipiteeni/ näkökulmani muuttui mediaan liittyen	Ei muuttunut 9	Mielipiteeni vahvistui tai selkeytyi 2	Muuttui 6

Liite 1: Kohdepäiväkodin kysely

Taustatietoja

Koulutus:

Valmistumisvuosi:

Ikä:

Minkä ikäisten lasten kanssa työskentelet?

Merkitse rasti yhteen mielestäsi sopivaan vaihtoehtoon.

Kuinka paljon tiedät siitä, mitä mediakasvatus pitää sisällään?

☐ En ollenkaan ☐ Vähän ☐ Melko paljon ☐ Paljon

Toteutetaanko päiväkodissanne mediakasvatusta?

☐ Ei ☐ Kyllä

Jos toteutetaan, niin minkälaista?

Jos toteutetaan, onko se mielestäsi riittävää?

☐ Ei ☐ Kyllä

Pidätkö mediakasvatusta tärkeänä päivähoidossa?

☐ En ☐ Kyllä

Oletko tyytyväinen päiväkotinne mediavälineistöön (Esim. Tietokone, kamera, tv, dvd-soitin, radio)?

☐ En ☐ Kyllä

Jos et ole tyytyväinen, millä tavalla toivoisit laitteistoa kehitettävän?

Millaiseksi koet omat medialaitteiden käyttöön liittyvät taitosi?

☐ Todella huonoiksi ☐ Kohtalaisiksi ☐ Riittäviksi ☐ Todella hyviksi

Kuinka tärkeänä pidät mediakasvatuksessa

-kriittisen ajattelun kehittymistä?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

-medialaitteiden käyttöön liittyvien taitojen kehittymistä?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

-sosiaalisten taitojen kehittymistä?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

-identiteetin muodostumista?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

-suojelua median vaaroilta?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

-tunnetilojen harjoittelua ja kehittymistä median avulla?

☐ En pidä tärkeänä ☐ vähän tärkeänä ☐ melko tärkeänä ☐ todella tärkeänä

Onko sinulla noussut huoli lasten median käytöstä?

☐ Ei ☐ Kyllä

Tulisiko mediakasvatusta mielestäsi tarjota päivähoitoikäiselle lapselle?

☐ Ei ☐ Kyllä

Kuuluuko lastenelokuvien katseleminen mielestäsi päiväkotiin?

☐ Ei ☐ Kyllä

Olisiko tärkeää opettaa jo päiväkotikäiselle tietokoneen käsittelyä?

☐ Ei ☐ Kyllä

Kuuluvatko lasten tietokone- tai pelikonsolipelit mielestäsi päiväkotiin?

☐ Ei ☐ Kyllä

Minkälainen on oma suhtautumisesi mediaan? Näetkö median hyvänä vai huonona asiana?

Millaisia neuvoja tai vinkkejä kaipaisit mediakasvatuksen toteutukseen?

Mitä toivoisit tulevalta koulutukselta?

Kiitos vastauksestasi ja hyvää kesää!

Liite 2: Koulutuspaketti

Mediassa mukana

Koulutuspaketti päivähoitoon

- Apuväline mediakasvatuksen puheeksi ottamiseen
- Vinkkejä ja linkkejä mediakasvatuksen toteuttamisen tueksi

Media on läsnä vahvasti lasten arjessa ja on osa tämän päivän elämää. Lapsi tarvitsee aikuisen apua ja tukea seikkaillessaan median maailmassa. Vaikka lapsi osaisi touhuta mediavälineillä, hänellä ei ole kykyä suodattaa sopimatonta materiaalia. Ikäta-
solle sopimaton materiaali voi vahingoittaa lasta, joten me-
diakasvatukselle on tarvetta jo pienestä pitäen.

Tämän koulutuspaketin tarkoituksena on herättää keskustelua mediasta ja mediakasvatuksesta. Koulutuspakettia voidaan hyödyntää esimerkiksi päiväkodin työiässä. Ideana on saada henkilökunta keskustelemaan me-
diakasvatuksen tarpeesta päivähoidossa. Koulutuspaketin sisältämien väittämien avulla nostetaan keskusteluun myös arvot ja asenteet, jotka vaikuttavat mediakasvatuksen taustalla. Mielipiteitä mediakasvatuksen toteuttamisesta päivähoidossa on monia ja tähän olisikin hyvä saada yh-
teinen linja. Pakettiin on kasattu neijä väittämää ja jokaisen väittämän taustalle on koottu faktoja ja tutkimustietoa päivähoitoikäisen lapsen
suhteesta mediaan.

Koulutuspaketin lopussa on vinkkejä ja linkkejä-osuus mediakasvatuksen toteuttamiseen. Osuuteen on kasattu mediakasvatukseen liittyviä kirjo-
ja, joista voi poimia teorian tietoa ja ideoita mediakasvatukseen. Osuudes-
sa on myös nettilinkkejä, joista löytyy materiaalia ja tietoa mediakasva-
tuksesta.

Näin voit käyttää koulutuspakettia

- Jakaudutaan pienryhmiin, esimerkiksi tiimeihin
- Jokaiselle ryhmälle kopioidaan ja jaetaan väittämät
- Ryhmässä keskustellaan ja vaihdetaan mielipiteitä väittämän herättämistä ajatuksista. Ryhmä voi halutessaan tehdä muistiinpanoja väittämästä heränneistä ajatuksista
- Tämän jälkeen ryhmät/tiimit yhdistyvät kahteen suurempaan ryhmään
- Ensimmäinen ryhmä jakaa ajatuksia ensimmäisestä väittämästä ja toinen ryhmä kommentoi ja kertoo oman kantansa väittämään
- Toisen väittämän kohdalla toimitaan niin, että edelliseen väittämään kommentoinut ryhmä jakaa puolestaan ajatuksia ensin
- Vastaavasti toimitaan kahden seuraavan väittämän kohdalla
- Lopuksi käydään läpi faktaa ja tutkimustietoja väittämistä. Tämän jälkeen keskustellaan yhteisesti faktojen ja tutkimustietojen herättämistä ajatuksista

Väittämä 1

Lastenelokuvat-
ja ohjelmat kuu-
luvat päiväkotei-
hin

Faktat Väittämään 1

- Media tarjoaa lapsille mahdollisuuden erilaisten tunteiden harjoitteluun ja kokemiseen (Mediametkaa 2, 76)
- Mediasta saadut kokemukset voivat tukea lapsen tunne-elämän kehitystä (Mediametkaa 2, 76)
- Pelottava hahmo tv-ohjelmasta voi siis olla hyvinkin pelottava kokemus lapselle (Korhonen 2008, 53)
- Vääränlaiset ohjelmat aiheuttavat lapselle levottomuutta, pelkoja ja aggressiivista käyttäytymistä (Lapsi ja media)

Faktat Väittämään 1

- Lapsi voi käyttää satujen, piirroselokuvien tai ohjelmien tarinoita hyväkseen eri kehitystehtäviä läpikäydessään (Mediametkaa 2, 76)
- Monet ohjelmat ovat erittäin vetovoimaisia. Jollain tietyllä ohjelmalla voi olla jokin tietty merkitys lapsen elämässä tai kehitysvaiheessa (Mediametkaa 2, 76)
- Median kanssa vuorovaikutuksessa olemien kehittää lapsen sanavarastoa, ajattelua, havainnointia (Koivusalo & Kuusivaara 2007, 8)
- Median on todettu tukevan lapsensosiaalisten ja kulttuuristen taitojen kehitystä (Koivusalo & Kuusivaara 2007, 8)

Väittämä 2

Alle 3-vuotias ei
tarvitse me-
diakasvatusta

Faktat Väittämään 2

- 1-2 vuotiaalle taaperoikäisille kuvamedia on muotojen, hahmojen ja äänien virtaa
- Kolmiulotteisuuden ja kielen hahmottamisen myötä jo kaksivuotias alkaa tehdä oletuksia median ja todellisen maailman suhteesta (Mustonen & Salokoski 2007, 20)
- Tutkimuksen mukaan lasten mediankäyttö alkaa jo vauvana (Lasten mediabarometri 2010, 6)
- Tänä päivänä hyvin pienetkin lapset viettävät paljon aikaa median parissa. Lapset tuovat mediakulttuurin mukaan päiväkodin kulttuuriin
- Pikkuhiljaa mediakasvatus onkin löytämässä tiensä varhaiskasvatukseen (Niinistö & Ruhaala 2007, 133)

Väittämä 3

Päiväkoti-ikäiselle
olisi hyvä opettaa
tietokoneen kä-
sittelyä

Faktat Väittämään 3

- Tietokone mahdollistaa lapsille omien ideoiden ja ajatusten ilmaisemisen. Se tarjoaa käsin kirjoittamiselle ja piirtämiselle vaihtoehdoisen menetelmän ja sen avulla voidaan yhdistellen eri oppimisen alueita harjoitella niin äidinkielellisiä, matemaattisia kuin ympäristön tutkimustakin samassa tehtävässä (Kangassalo 2001, 54)
- Tietokoneella on todettu olevan oppimista, mieleen palauttamista ja tunnistusta lisäävä vaikutus, koska lapset reagoivat koneen kautta syntyvään vuorovaikutukseen sosiaalisesti (Bracken & Lombard, 2004)

Väittämä 4

Tietokone- ja
konsolipelit eivät
kuulu päiväkotei-
hin

Faktat Väittämään 4

- Liiallinen pelaaminen ja samalla vähenevien vuorovaikutussuhteiden vaje aiheuttavat yhdessä riskin empatiakyvyn ja jopa todellisuudentajun häiriöille (Happo 2010, 61)
- Liiallinen pelaaminen ja vaikeudet rajata pelaamiseen käytettyä aikaa voivat ilmetä lapsilla ja nuorilla muun muassa vuorokausirytmin sekoittumisena, unihäiriöinä ja väsymyksenä (Happo 2010, 62)

Faktat Väittämään 4

- Sosiaalisuus on keskeinen elementti tämän päivän peleissä. Peleihin liittyvä sosiaalinen kanssakäyminen ulottuu paitsi peleihin, myös pelin ulkopuolisille areenoille niin verkkoon, välitunnille kuin hiekkalaatikolle. Pelit yhdistävät ja erottavat, pelaaminen voi myös vahvistaa osallisuuden tunnetta, kuulumista joukkoon, hyväksytyksi tulemistä ja osallistumista toimintaan (Niinistö 2010, 56)
- Pelit tarjoavat vaihtelevan ja ilmaisukeinoiltaan sekä sisällöltään monipuolisen maaston kriittiseen median tarkasteluun ja medialukutaidon monipuoliseen harjoitteluun (Niinistö 2010, 57)

Kirjavinkkejä

- Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla
- Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan
- Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt
- Mediametkaa! Osa 4 – Kaikki peliin
- Mediakasvatus
- Muffe ja kadonnut avain
- Mediaa muruille
- Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan?
- Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta
- Lapsilta kielletty- Kuinka suojella lasta mediatraumalta
- Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan
- ”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla

Kirja antaa ajankohtaista tietoa mediakasvatuksesta. Kirja antaa myös monipuolisia välineitä median käsittelyyn lasten kanssa.

Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan

Kirja koostuu asiantuntija-artikkeleista ja antaa matkaeväitä lasten mediamaailmaan. Kirja sisältää perustietoa mediakasvatukseen liittyvistä käsitteistä.

Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2007. Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.

Mediametkaa! Osa 3- Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt

Kirjassa käydään läpi tehtäviä ja ideoita, joiden avulla voidaan käsitellä uskonnollisia asioita lasten kanssa mediaa apuna käyttäen. Kirjassa on käytännön tehtäviä, joita voi toteuttaa lapsiryhmässä.

Ruhala, A., Rytökoski, M. & Niinistö, H. (Toim.) Mediametkaa! Osa 3- Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.

Mediametkaa! Osa 4-Kaikki peliin

Kirja käsittelee digitaalisia pelejä ja niiden mahdollista hyödyntämistä opetus- ja kasvatustyössä.

Pentikäinen, A., Ruhala, A., Oikkonen, R. & Ruddock, E. 2010. (toim.): Mediametkaa! Osa 4 - Kaikki peliin. Helsinki : Mediakasvatuskeskus Metka ry.

Mediakasvatus

Kirja on suunnattu viestinnän ja kasvatuksen parissa työskenteleville. Kirjassa on mediaan liittyvien käsitteiden määrittelyä.

Kotilainen, S, Hankala, M & Kivikuru, U-M. (Toim.) 1999. Mediakasvatus. Edita.

Muffe ja kadonnut avain

Kirjan tarkoituksena on tutustua mediaan sadun avulla. Kirja sisältää helppoja ja hauskoja tehtäviä, joilla lapsi pääsee tutustumaan mediaan. Kirjan mukana tulee myös ääni-cd. Kirja on suunnattu 3-8-vuotiaiden lasten kasvattajille.

Juntunen, H. (Toim.) Muffe ja kadonnut avain. Mediakasvatuksen tehtäviä 3-8-vuotiaille. Kerhokeskus - koulutyön tuki ry.

Mediaa muruille

Kirja sisältää vinkkejä siihen, miten uusia medioita voisi hyödyntää lasten kasvatuksessa. Kirjassa on - paljon harjoituksia ja tehtäviä, joilla luodaan pohjaa laajemmalle medialukutaidolle.

Liukko, S & Kangassalo, M. 1998. Mediaa muruille. Helsinki: Kirjayhtymä.

Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan?

Kirjassa kuvataan, miten uudet viestinnän ja median muodot ovat sulautuneet osaksi lasten elämää. Kirjassa nostetaan esille lapsen oppiminen, mediankäyttö ja hyvinvointi.

Lahikainen, A-R. 2005. Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan?

Gaudeamus.

Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta

Kirjassa puhutaan median rooleista, mediakokemuksista, nettikulttuurista ja mediakasvatuskokemuksista. Kirja on suunnattu kasvatuksen ammattilaisille.

Sintonen, S. (Toim.) 2002. Median sylissä. Finn Lectura.

Lapsilta kielletty- Kuinka suojella lasta mediatraumalta

Kirjassa paneudutaan tietokonepeleihin, Internetiin, uutis- ja lööppijournalismiin sekä mainontaan. Kirjassa tarkastellaan ongelmia, joita lapsi kohtaa median pyörteissä. Kirja antaa keinoja käsitellä lasten mediapelkoja. Kirja tarjoaa myös näkemyksiä siitä, miten selvitä mediasta tulvivan materiaalin kanssa.

Martsola, R. & Mäkelä-Rönnholm, M. 2006. Lapsilta kielletty - Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Hämeenlinna: Kirjapaja Oy.

Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan

Kirja käsittelee lapsen ja median kohtaamista tänä päivänä. Kirjasta löytyy käytännönläheisiä vinkkejä kasvattajille ja vanhemmille. Teoksessa on asiantuntija lausuntoja ja esimerkkejä elävästä elämästä. Kirjassa käydään myös läpi sitä, miten lapsi tulkitsee asioita, mikä olisi sopiva pelkokerroin, mikä olisi sopiva annos mediaa lapselle ja miten tunteet voivat tarttua ruudulta.

Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. WSOY

"Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa

Kirjassa pohditaan sitä, miltä lasten ja nuorten mediamaailma näyttää 2000-luvulla ja mihin ollaan mahdollisesti menossa. Tutkimuksessa oli mukana 56 lasta ja nuorta. Heidän median käyttöä ja mediaympäristöä tutkittiin Tampereen seudulla.

Kupiainen, R., Luostarinen, H., Noppari, E. & Uusitalo, N. 2008. "Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

Mediakasvatus Varhaiskasvatuksessa

Julkaisussa käydään läpi varhaiskasvatuksen arvoja, kasvatuspäämääriä, tavoitteita ja sisällöllisiä orientaatioita mediakasvatuksen näkökulmasta. Julkaisussa puhutaan myös varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen lähtökohdista.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Helsinki: Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke.

Nettilinkkejä

<http://www.koulukino.fi/oppimateriaalit/index.php?id=19>

Vinkkejä eri-ikäisten lasten kanssa toimimiseen mediassa

<http://www.mediakasvatus.fi>

Vinkkejä, linkkejä ja materiaaleja mediakasvatuksen toteuttamiseen

<http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus>

Paljon materiaalia mediakasvatuksen toteuttamiseen. Esimerkiksi vanhempainilta-aineistoa ja pienten lasten vanhemmille apuja mediakasvatuksen toteuttamiseen kotona

https://mll-fi.directo.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media

Mielettömät määrät tietoa mediakasvatuksesta esimerkiksi ikärajoista ja median vaikutuksista lapsiin. Oiva materiaalipankki mediakasvatukseen liittyen.

<http://www.pegi.info/fi>

Tämä sivusto tarjoaa neuvoja pelien soveltuvuudesta ikäryhmille.

<http://yle.fi/pikkukakkonen/#etusivu/2011-12-01>

Hauskoja pelejä, leikkejä ja musiikkia perheen pienimmille.

<http://papunet.net/pelit/>

Pelejä, palapelejä, piirustustehtäviä, tarinoita sekä kirjainten ja numeroiden harjoittelua eri-ikäisille lapsille.

<http://www.perhekerho.net/f/210905.html>

Puuhatuvan sivuilta löytyy pelejä alle kouluikäisille lapsille.

<http://www.netti-pelit.com/>

Nettipelien valikoimasta voi valita vaikka ja mitä. Tältä sivustolta löytyy suuret määrät pelejä eri-ikäisille lapsille.

http://www.juniori.fi/pelit_ja_puuhat.shtml

Juniorin sivuilla on iso valikoima pelejä lasten mieleen.

<http://www.mediametka.fi>

Mediakasvatuskeskus Metka ry on valtakunnallinen järjestö, joka on erikoistunut mediakasvatukseen. Mediakasvatuskeskus pyrkii edistämään lasten ja nuorten mediakasvatusta ja antamaan tukea ja vinkkejä kasvattajille.

<http://mediakasvatus.fi/seura>

Mediakasvatusseura ry on valtakunnallinen yhdistys, jonka tarkoituksena edistää mediakasvatuksen tutkimusta ja käytäntöjä Suomessa.

-http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&t...

Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Sonja Kangas, Anniina Lundvall & Sara Sintonen (2008): Liikenne- ja viestintäministeriön mediafoorumin selvitys (kooste olemassa olevasta tutkimus- ja selvitystiedosta).

Selvityksen tarkoituksena on avata lasten ja nuorten mediamaailmaa vanhemmille, kasvattajille, lasten kanssa työskenteleville ja myös poliitikoille. Työssä on tiivistetty pähkinänkuoreen lasten ja nuorten tämän hetkinen mediamaailma.

<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Tarja Salokoski, Anu Mustonen (2007): Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin - katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

<http://en.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-6-9.pdf>

Sirkku Kotilainen (toim.) Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Barometrissa käydään läpi 0-8-vuotiaiden lasten mediankäyttöä Suomessa.

Väittämien faktoissa käytetyt lähteet

Koivusalo & Kuusivaara. 2007. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus: Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. [Verkkodokumentti]. Helsingin yliopisto.

Korhonen, P. 2008. Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Kotilainen, S. (Toim.) 2011. Lasten mediabarometri 2010. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011

Lapsi ja media. Opas mediakasvatukseen. Nuorten osallisuushanke UKSI. Lappeenrannan kaupunki

Mustonen, A. & Salokoski, T. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Kat-saus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja- säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

Niinistö, H. & Ruhala, A. 2007. Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa Kynäs-lahti, H., Kupiainen, R. & Lehtonen, M. (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 123 - 136.

Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2007. Mediametkaa! Osa 2- Kasvatta-jan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.

Liite 3: Palautekysely ja -haastattelun runko

Palautetta koulutuksesta 29.9 2011

Minkälaista uutta tietoa sait koulutuksen aiheesta?

Minkälaisia uusia ideoita tai valmiuksia sait toteuttaaksesi mediakasvatusta työssäsi?

Tuliko koulutuksen myötä uusia näkökulmia mediasta tai mediakasvatuksesta?

Muuttuiko oma mielipiteesi/näkökulmasi jostakin mediaan liittyvästä asiasta koulutuksen myötä?

Risuja ja ruusuja?

Kiitos vastauksesta!